

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Nepodmíněný trest odnětí svobody

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Nikol VACHTLOVÁ**
Osobní číslo: **R09M0352P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Název tématu: **Nepodmíněný trest odnětí svobody**
Zadávací katedra: **Katedra trestního práva**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Úvod

1. Pojem, účel a druhy trestů
2. Ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody
3. Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody
4. Typy věznic a Vězeňská služba ČR

Závěr

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**
Seznam odborné literatury: **viz příloha**

Vedoucí diplomové práce: **Doc. JUDr. et Mgr. Jana Navrátilová, Ph.D.**
Katedra trestního práva

Datum zadání diplomové práce: **4. února 2013**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2014**

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
děkan

JUDr. Petr Kybic, Ph.D.
vedoucí katedry

V Plzni dne 27. září 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Plzni dne 24. 3. 2014

.....

Podpis

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala své rodině za všestrannou podporu po celou dobu mého studia.

Obsah

Úvod.....	7
1 Pojem, účel a druhy trestů	8
1.1 Pojem a účel trestu	8
1.2 Druhy nepodmíněných trestů	13
1.2.1 Krátkodobé tresty odnětí svobody	13
1.2.2 Střednědobé tresty odnětí svobody	15
1.2.3 Dlouhodobé tresty odnětí svobody	17
1.2.4 Výjimečný trest.....	18
2 Ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody	21
2.1 Zásady ukládání trestů	21
2.1.1 Zásada zákonnosti.....	21
2.1.2 Zásada humanismu	22
2.1.3 Zásada přiměřenosti.....	23
2.1.4 Zásada personaly trestu.....	23
2.1.5 Zásada individualizace trestní sankce	24
2.1.6 Zásada zákazu dvojího přičítání	25
2.2 Mimořádné snížení trestu odnětí svobody	25
2.3 Mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody	28
2.4 Alternativní tresty k nepodmíněnému trestu odnětí svobody	30
2.4.1 Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody.....	31
2.4.2 Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem.....	33
2.4.3 Domácí vězení	34
2.4.4 Obecně prospěšné práce	35
2.4.5 Propadnutí majetku.....	36
2.4.6 Peněžitý trest.....	37
2.4.7 Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty.....	38
2.4.8 Zákaz činnosti	39
2.4.9 Zákaz pobytu.....	40
2.4.10 Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce	40
2.4.11 Ztráta čestných titulů nebo vyznamenání a ztráta vojenské hodnosti 41	
2.4.12 Vyhoštění	42
3 Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody	43
3.1 Nařízení výkonu trestu	43
3.2 Nástup do výkonu trestu	45
3.3 Práva odsouzených.....	47
3.4 Povinnosti odsouzených	51
3.5 Zacházení s odsouzenými	53
3.5.1 Zaměstnávání odsouzených	54
3.5.2 Vzdělávání odsouzených.....	55
3.5.3 Odměny	56
3.5.4 Kázeňské tresty	57
3.6 Výkon trestu u zvláštních skupin odsouzených	58
3.6.1 Mladiství	59
3.6.2 Ženy	60
3.7 Podmíněné propuštění.....	61
4 Typy věznic a vězeňská služba ČR.....	65
4.1 Typy věznic	65

4.1.1	Věznice s dohledem.....	66
4.1.2	Věznice s dozorem.....	66
4.1.3	Věznice s ostrahou.....	67
4.1.4	Věznice se zvýšenou ostrahou	68
4.1.5	Věznice pro mladistvé	69
4.2	Přeřazování odsouzených do věznic jiného typu	71
4.3	Vězeňská služba ČR.....	72
Závěr.....		76
Resumé		78
Seznam použité literatury.....		79

Úvod

Česká republika, stejně jako většina států, bojuje s poměrně vysokou kriminalitou. U nás se situace ještě zhoršila poté, co tehdejší prezident České republiky Václav Klaus vyhlásil dne 1. 1. 2013 částečnou amnestii. Dle statistik Policie ČR je totiž více než 40 % propuštěných osob znovu pro trestnou činnost stíháno. Tyto osoby, a samozřejmě i další, které porušují nebo ohrožují naším právním řádem chráněné hodnoty, by měly být náležitě a spravedlivě potrestány. Jedním z možných trestů, který může být pachatelům uložen, je nepodmíněný trest odnětí svobody.

Nepodmíněný trest odnětí svobody je trestem univerzálním, jelikož může být uložen za každý trestný čin a zároveň trestem nejpřísnějším, protože nejvíce zasahuje do základních práv jedince, a proto by měl být ukládán jen v případech, kdy se uložení jiného, mírnějšího, trestu nejeví jako dostatečné nejen pro nápravu pachatele, ale rovněž pro ochranu společnosti. Jelikož jsem se několikrát setkala s kritikou na výši uložených trestů za spáchané trestné činy a též kritikou českého vězeňského systému, který údajně dostatečně pachatele nenapravuje ani je neodrazuje od dalšího páchaní trestných činů, rozhodla jsem se zvolit nepodmíněný trest odnětí svobody jako téma své diplomové práce.

V této práci bych se ráda zaměřila nejprve na samotný pojem trestu, včetně jeho účelu a druhů nepodmíněných trestů odnětí svobody z hlediska jejich délky. Dále mám za cíl vymezit a vysvětlit základní zásady, kterými by se soudy měly při ukládání trestů řídit, včetně specifických situací, na které soud může reagovat mimořádným snížením nebo zvýšením trestu odnětí svobody. Za nedílnou součást pokládám i tresty alternativní, které může soud uložit, považuje-li uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody za příliš přísné a pro splnění účelu postačí i trest mírnější. Důležitou částí je samotný výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody, kdy se pokusím popsat práva a povinnosti odsouzených, včetně jejich odměňování či kázeňského trestání, zaměstnávání a vzdělávání tak, jak je vymezeno příslušnými zákony a také ve zkratce zmíním odlišnosti výkonu trestu u dvou zvláštních skupin odsouzených. Pozornost budu věnovat i jednotlivým typům věznic, ve kterých je trest odnětí svobody vykonáván, včetně možnosti přerazení odsouzeného do jiného typu věznice, případně dokonce jeho podmíněné propuštění. S výkonem trestu odnětí svobody neoddělitelně souvisí i Vězeňská služba České republiky, proto hodlám zmínit úkoly, které jí zákon svěřuje.

1 Pojem, účel a druhy trestů

1.1 Pojem a účel trestu

Náš právní řád pojem trestu nevynezuje, avšak různí autoři tento pojem již několikrát definovali, a tak jím můžeme rozumět zákonem stanovený právní následek, který nastává v důsledku protiprávního jednání. Trest je právním následkem trestného činu a jako takový by měl spočívat v právní újmě, kterou by měl pachatel takového činu pocítit jako určité zlo.¹ Trest je reakcí na spáchání zaviněného trestného činu, spočívající v záměrném působení citelné újmy pachateli a je spojen s odsouzením společností.² „Trest je opatřením státního donucení, které je ukládáno v trestním řízení jménem státu k tomu povolanými soudy pachateli za jeho trestný čin; tímto opatřením je pachateli působena určitá újma a zároveň je jím vysloven společenský odsudek trestného činu a jeho pachatele ze strany státu a společnosti.“³ Trest je prostředkem, který stát využívá k ochraně společnosti, k ochraně zájmů společnosti před trestnými činy a jejich pachateli. Újmu pachatel může pocítit jak na svobodě, tak i na majetku nebo na jiných právech, což však může být pachateli trestného činu uloženo pouze soudem.⁴ Ustanovení § 37 odst. 1 trestního zákoníku výslovně uvádí, že „trestní sankce lze ukládat jen na základě trestního zákona“.⁵ Jako poslední definici trestu zmíním tu, kterou ve svých studiích zmiňuje Karabec: „Trest podle trestního práva České republiky lze charakterizovat jako specifický, zákonem stanovený a státem vynutitelný následek trestného činu, který ukládají soudy v trestním řízení a který obsahuje negativní hodnocení spáchaného trestného činu a jeho pachatele, jemuž působí určitou újmu, prostřednictvím které se sleduje splnění účelu trestu a trestního zákona.“⁶

Trest odnětí svobody pak můžeme definovat jako univerzální trest, jelikož může být uložen za každý trestný čin. Jeho podstatou je „dočasné omezení

¹ NAVRÁTILOVÁ, J. Výjimečný trest. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, str. 9

² VANDUCHOVÁ, M. v ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 486

³ VANDUCHOVÁ, M. v ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 494

⁴ NAVRÁTILOVÁ, J. v JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, str. 349

⁵ ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník. In: Sbírka zákonů. 9. února 2009. Částka 11. § 37 odst. 1

⁶ KARABEC, Z., DIBLÍKOVÁ, S., MACHÁČKOVÁ, R. Krátkodobé tresty odnětí svobody: závěrečná studie z výzkumu. 1. vydání. Praha: IKSP, 2000, str. 23

svobody volného pohybu a pobytu odsouzeného pachatele nuceným umístěním ve věznicích a s tím související omezení dalších občanských práv a svobod (např. práva volebního, svobody shromažďovací a spolčovací, svobodného podnikání, rodinného života atd.).⁷

Účel trestu byl v předchozím trestním zákoně účinném do 31. 12. 2009 uveden v § 23 odst. 1 takto: „Účelem trestu je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchaní trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život pracujícího člověka, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti.“⁸ V trestním zákoníku účinném od 1. 1. 2010⁹ bohužel definici účelu trestu již nenalezneme. Můžeme však vzhledem k zásadám upravujícím trestání tam uvedeným předpokládat, že účel zůstal nezměněn.

Běžně jsou rozlišovány dvě základní koncepce o pojetí a smyslu trestu. Jsou jimi teorie absolutní, která je představována teorií odplaty a teorie relativní, kterou reprezentuje například teorie prevence. Zatímco základní myšlenkou teorie absolutní je trestání za spáchané zlo, u teorie relativní je to prevence, aby zlo páchano nebylo. Později vznikly i teorie smíšené, které se snaží o spojení absolutní a relativní teorie se zmírněním jejich nedostatků.¹⁰

Teorie odplaty vychází z filozofie indeterminismu, která zastává názor, že pachatel se vědomě a svobodně rozhoduje spáchat protiprávní čin a tím tak přistupuje na to, že bude potrestán. Člověk je tedy osobou, která je schopna odpovídat za své jednání a jelikož právo ukládá normy, které je možno vynucovat, pak protiprávní jednání takové osoby je třeba potrestat. Mezi zastánce této teorie patřil Aristoteles, Tomáš Akvinský, Immanuel Kant, Georg Wilhelm Friedrich Hegel a tzv. klasická škola trestního práva. Jak uváděl Aristoteles, trest se ukládá pro nezákonnost jednání a naplňuje spravedlnost, která byla porušena jednáním pachatele. Tedy trest vyrovná bezprávi a zároveň znovu nastolí spravedlnost. G. W. F. Hegel zastával názor, že zločin může být vyrovnán pouze spravedlivým trestem. Tato teorie tedy vycházela z myšlenky, že vina či závažnost činu musí

⁷ PÚRY, F. v ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 747

⁸ ČESKO. Zákon č. 140 ze dne 29. listopadu 1961, trestní zákon. In: Sběrka zákonů. 8. prosince 1961. Částka 65. § 23 odst. 1

⁹ ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník. In: Sběrka zákonů. 9. února 2009. Částka 11.

¹⁰ NAVRÁTILOVÁ, J. v JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, str. 348

odpovídat trestu.¹¹ Za nedostatek této teorie je považováno jakési oceňování pachatele, který místo toho, aby byl napraven a znovu začleněn do společnosti, je z ní spíše vyvržen.¹²

Teorie prevence považuje za smysl trestu ochranu společnosti a nápravu pachatele. Trest má tedy pachatele odradit od dalšího páčání trestné činnosti. Zástupci této teorie byli Franz von Liszt, Cesare Lombroso a též Cesare Beccaria.¹³ V rámci této teorie lze rozlišovat mezi speciální a generální prevencí podle toho, zda se více zaměřujeme na působení trestu na společnost nebo na pachatele samotného. Speciální prevenci lze dále dělit na negativní, kdy pachatel má být od další trestné činnosti odrazen a má mu být znemožněna, a na pozitivní, kdy má dojít k nápravě pachatele a usměrnění jeho způsobu života. Obdobně je rozdělena i generální prevence, kdy negativní generální prevence má působit odstrašujícím dojmem na celou společnost a pozitivní generální prevence má vyvolat v občanech pocit zadostiučinění a pocit právní jistoty.¹⁴

Lata však toto dělení na teorie absolutní a relativní považuje za příliš úzké, a proto teorie o trestání zpracovává lehce odlišně, a to tak, že existují dvě základní teorie – retribuční a utilitární, kterou můžeme ještě dále dělit na teorii odstrašující, nápravnou, eliminační a restituční, čímž se shoduje i s doktorem Karabcem.

Teorie utilitární vznikly v 18. století jako odpoutání se od krutých a nepřiměřených trestů z doby absolutismu. Soustředí se především na budoucí následky uloženého trestu. Utilitární teorie připouští uložení trestu, jen pokud tím bude dosaženo lepšího následku, než kdyby žádný trest uložen nebyl. Jen spáchání zločinu není postačujícím důvodem pro uložení trestu. Potrestání působí utrpení, a to může být způsobeno, jen pokud se tím zabrání utrpení většímu. Jak je uvedeno výše, teorie utilitární se dále člení.¹⁵

Jako první můžeme uvést teorii odstrašení, která klade důraz na to, aby trest odstrašil především pachatele samého, který pocítí na vlastní kůži nepříjemnost trestu a ze strachu před trestem dalším upustí od další trestné

¹¹ NAVRÁTILOVÁ, J. v JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, str. 348

¹² VANDUCHOVÁ, M. v ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 488

¹³ NAVRÁTILOVÁ, J. v JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, str. 348 a 349

¹⁴ VANDUCHOVÁ, M. V ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 488 a 489

¹⁵ LATA, J. Účel a smysl trestu. 1. vydání. Praha: LexisNexis, 2007, str. 19

činnosti (prevence individuální). Současně má být trest i varováním pro ostatní členy společnosti, aby se trestné činnosti nedopouštěly (prevence generální). Z důvodů generální prevence připouští utilitární teorie možnost uložení exemplárních trestů. Přísnější trestání je pak velmi časté v případech rozmáhání se určitého druhu trestných činů. Těmito přísnějšími tresty mají být odrazení potencionální pachatelé s cílem nárůst daného typu kriminality zastavit. Z hlediska individuální prevence záleží na osobě pachatele. Pro osoby, které spáchaly trestný čin poprvé, může již samotné trestní řízení, či uložení krátkého trestu odnětí svobody, dostatečně plnit funkci odstrašení. Naopak u recidivistů je odstrašení prakticky nemožné jakkoliv přísným trestem.¹⁶ Recidivisté tráví dobu ve vězení jako v důvěrně známém prostředí, na které si již zvykli a není pro ně nijak odstrašující ani traumatizující. Na základě této teorie jsou ukládány i tzv. šokující tresty, které jsou ukládány především mladistvým. Jedná se o krátkodobé tresty odnětí svobody s velice přísným režimem, které mají za cíl odradit mladistvého od další trestné činnosti, aniž by byl vystaven negativním vlivům nepodmíněného trestu odnětí svobody.¹⁷

Pouze odstrašení pachatele často nevedlo k jeho budoucí bezúhonnosti, často docházelo k recidivě, a proto vznikla další teorie, která je nazývána teorií nápravnou neboli rehabilitační. Tato teorie „*spatřuje jediný cíl trestání v tom, aby pachateli bylo poskytnuto v rámci trestního řízení a zejména při výkonu uloženého trestu takové odborné zacházení, které potlačí (či odstraní) příčiny, proč trestný čin spáchal.*“¹⁸ Rehabilitační teorie považují za příčinu trestné činnosti zanedbanou výchovu pachatele, rodinné problémy, finanční nouzi, nevzdělanost atd. Z toho důvodu také došlo k vytvoření řady programů pro převýchovu pachatelů, např. pachatelů agresivních, závislých, psychicky narušených, došlo k diferenciaci vězení, ke zřízení otevřených ústavů. Tyto programy byly ovšem značně finančně náročné, jejich výsledky nebylo možné úplně prokázat a z toho důvodu došlo k jejich poklesu.¹⁹

U řady pachatelů odstrašení ani přísné tresty nefungují a jejich převýchova

¹⁶ LATA, J. Účel a smysl trestu. 1. vydání. Praha: LexisNexis, 2007, str. 20 - 25

¹⁷ KARABEC, Z. Účel trestání. Kriminalistika: čtvrtletník pro kriminalistickou teorii a praxi. Praha: Vydavatelství a nakladatelství MV ČR, 2000, č. 2 [cit. 2014-02-20]. Dostupné na WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalistika-728588.aspx?q=Y2hudW09Ng%3D%3D>

¹⁸ KARABEC, Z. Účel trestání. Kriminalistika: čtvrtletník pro kriminalistickou teorii a praxi. Praha: Vydavatelství a nakladatelství MV ČR, 2000, č. 2 [cit. 2014-02-20]. Dostupné na WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalistika-728588.aspx?q=Y2hudW09Ng%3D%3D>

¹⁹ LATA, J. Účel a smysl trestu. 1. vydání. Praha: LexisNexis, 2007, str. 26 - 27

je naprosto nemožná. U těchto pachatelů je jedinou možností, jak jim zabránit v páchání trestné činnosti, jejich izolace od společnosti. Tato teorie je nazývána teorií izolační neboli eliminační, která spatřuje účel trestu v dočasné nebo trvalé izolaci pachatele od zbytku společnosti, a to z důvodu, aby již nemohl páchat další trestnou činnost a byla tak ochráněna společnost, a to po co nejdelší dobu. Hlavním prostředkem je samozřejmě trest odnětí svobody, ale může jím být například i zákaz činnosti, pokud bude řidiči odebrán řidičský průkaz v souvislosti se spácháním trestného činu, nebo jím může být i trest zákazu pobytu. V minulosti byl též jako prostředek používán trest vyhnanství.²⁰ V souvislosti s touto teorií ovšem nelze pominout související problémy, a to především velkou finanční zátěž pro stát na výstavbu, vybavení a správu věznic. Jako další můžeme zmínit i negativní vliv vězení na pachatele, který se během pobytu může stát ještě nebezpečnějším pro společnost, což se může projevit nejen během jeho pobytu ve vězení, ale především po jeho propuštění.²¹

Další teorií je teorie restituční, která má za cíl odstranění následků trestné činnosti, tedy především náhradu škody poškozenému. Součástí trestu by mělo být odčinění újmy, která vznikla poškozenému v důsledku trestné činnosti pachatele. Zastánci restituční teorie mají za to, že trestní právo příliš nehledí na zájmy poškozeného, a proto by měl být kladen větší důraz nejen na samotnou náhradu škody, ale taktéž na postavení poškozeného během trestního řízení, aby ten měl možnost uplatnit své zájmy.²² S touto teorií jsou spojeny zvláštní způsoby řízení jako např. podmíněné odložení podání návrhu na potrestání dle § 179g trestního řádu, podmíněné zastavení trestního stíhání dle § 307 trestního řádu a narovnání dle § 309 trestního řádu.²³

Retribuční teorie považují trest za ospravedlněný již samotným spácháním trestného činu. Trest může být uložen pouze pachateli a jeho výše záleží pouze na druhu a závažnosti spáchaného trestného činu a na ničem jiném. Úvahy o převýchově pachatele či jeho možné recidivě nemají trest nijak ovlivňovat. *„Dle striktně pojaté retribuční teorie je nepřípustné uložit mírnější trest, než odpovídá závažnosti spáchaného trestného činu, byť by i takový mírnější trest lépe vedl*

²⁰ LATA, J. Účel a smysl trestu. 1. vydání. Praha: LexisNexis, 2007, str. 29

²¹ KARABEC, Z. Účel trestání. Kriminalistika: čtvrtletník pro kriminalistickou teorii a praxi. Praha: Vydavatelství a nakladatelství MV ČR, 2000, č. 2 [cit. 2014-02-20]. Dostupné na WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalistika-728588.aspx?q=Y2hudW09Ng%3D%3D>

²² LATA, J. Účel a smysl trestu. 1. vydání. Praha: LexisNexis, 2007, str. 32

²³ ČESKO. Zákon č. 141 ze dne 29. listopadu 1961, o trestním řízení soudním (trestní řád). In: Sbírka zákonů. 9. prosince 1961. Částka 66.

*k nápravě pachatele, zatímco zasloužený přísnější trest zvýší pravděpodobnost pachatelovy recidivy.*²⁴

Žádná z výše uvedených teorií není uplatňována samostatně. Hovoříme tedy o teoriích smíšených, které různými způsoby uplatňují hlavní cíle či smysl jednotlivých teorií. České trestní právo je tedy logicky taktéž založeno na smíšené teorii trestání. Zahrnuje v sobě prvky teorie eliminační, tedy ochranu společnosti před pachateli trestných činů, dále prvky teorie rehabilitační, tedy výchovu pachatele, aby vedl řádný život a taktéž prvky teorie odstrašení.²⁵

1.2 Druhy nepodmíněných trestů

Nepodmíněné tresty odnětí svobody můžeme dělit dle jejich délky na tresty krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé. Z dlouhodobých trestů ještě můžeme vydělit tresty výjimečné, a to tresty nad dvacet až do třiceti let a tresty odnětí svobody na doživotí.

1.2.1 Krátkodobé tresty odnětí svobody

Délka krátkodobých trestů odnětí svobody je různými autory vymežována na délku do tří měsíců, do šesti měsíců nebo až do jednoho roku odnětí svobody. Karabec vymezuje krátkodobý trest odnětí svobody následovně: *„Krátkodobým nepodmíněným trestem odnětí svobody se rozumí trest odnětí svobody do 1 roku uložený pravomocným rozsudkem soudu. Není rozhodné, zda trest byl celý vykonán (přerušen, ukončen podmíněným propuštěním).*²⁶

Krátkodobé tresty bývají často terčem kritiky, kdy je vytýkáno, že uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody do jednoho roku je neúčelné. Především není poskytnut dostatek času k převýchově pachatele, ale naopak je to čas dostatečně dlouhý k tomu, aby odsouzený podlehl škodlivým vlivům prostředí vězení. Dále tyto tresty bývají formou jakési diskriminace, pokud jsou ukládány osobám, kterým nemohl být uložen některý z alternativních trestů, jako je např. peněžitý trest, když z finanční situace pachatele jasně předem vyplývá, že by jej

²⁴ LATA, J. Účel a smysl trestu. 1. vydání. Praha: LexisNexis, 2007, str. 34

²⁵ NAVRÁTILOVÁ, J. v JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, str. 350

²⁶ KARABEC, Z. DIBLÍKOVÁ, S., MACHÁČKOVÁ, R. Krátkodobé tresty odnětí svobody: závěrečná studie z výzkumu. 1. vydání. Praha: IKSP, 2000, str. 5

nemohl splnit. Pachatel, který má dostatečné finanční prostředky k zaplacení peněžitého trestu, se tedy může výkonu trestu odnětí svobody vyhnout. Také je zde problém vysokých finančních nákladů státu na výkon takovýchto krátkodobých trestů, když ve většině případů ani nedojde k naplnění zamýšleného účelu trestu, tedy nápravě pachatele. Nakonec jedním velkým a dlouhodobým problémem, lehce a dočasně zmírněným amnestií prezidenta republiky, je přeplnění vězeňských zařízení.²⁷ Naopak řada odborníků zastává názor, že i krátkodobé tresty odnětí svobody jsou dostatečně účinné, jelikož pachatel pocítí újmu, která plyne z omezení svobody, uvědomí si, jaké problémy způsobil nejen sobě, ale i své rodině, blízkým, přátelům, přijde o práci, pocítí jisté společenské odsouzení a ostudu, což ho do budoucna může odradit od páchání další trestné činnosti.²⁸

Problematikou krátkodobých trestů odnětí svobody se zabývají již desítky let organizace na evropské i mezinárodní úrovni. Např. na Mezinárodních penitenciárních kongresech v Londýně (1872) a v Římě (1885) byly představeny názory výslovně zavrhuující krátkodobé tresty odnětí svobody. Zde můžeme zpozorovat počátky změn v systémech trestních sankcí, mezi které můžeme zařadit i zavedení podmíněného trestu odnětí svobody, peněžitého trestu a jiných alternativních trestů. Problémem se zabývala i Rada Evropy, která ve své rezoluci č. (73) 17 ze 13. dubna 1973 konstatovala, že „ve věznicích je velké množství osob vykonávajících trest odnětí svobody do 6 měsíců, přičemž tento trest má omezené výchovné účinky na pachatele, vede k přeplnění kapacity vězeňských zařízení, vyvolává nežádoucí sociální segregaci a stigmatizaci odsouzených“.²⁹ Členským státům Rady Evropy tak bylo doporučeno rozšířit možnosti ukládání alternativních trestů.

Jak lze vyčíst z níže přiložené tabulky³⁰, tendence ukládání krátkodobých trestů je klesající až do roku 2009, kde je náhlý velmi výrazný nárůst a od roku 2010 počty odsouzených ke krátkodobým trestům opět každým rokem mírně

²⁷ KARABEC, Z., DIBLÍKOVÁ, S., MACHÁČKOVÁ, R. Krátkodobé tresty odnětí svobody: závěrečná studie z výzkumu. 1. vydání. Praha: IKSP, 2000, str. 7 a 8

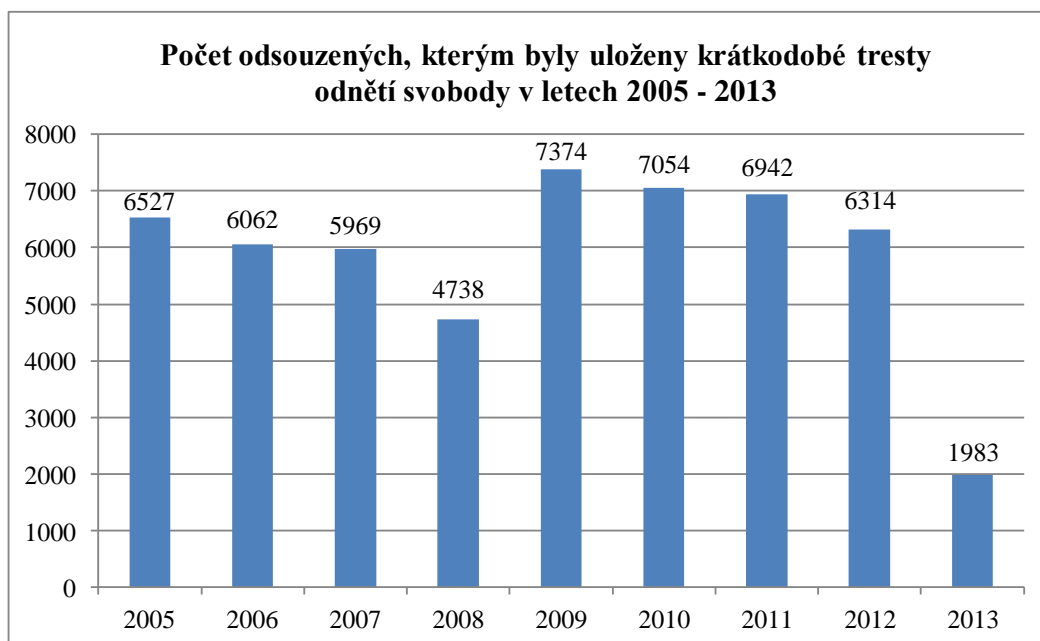
²⁸ MEZNÍK, J., KALVODOVÁ, V., KUČHTA, J. Základy penologie. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1995, str. 31

²⁹ KARABEC, Z., DIBLÍKOVÁ, S., MACHÁČKOVÁ, R. Krátkodobé tresty odnětí svobody: závěrečná studie z výzkumu. 1. vydání. Praha: IKSP, 2000, str. 4 a 8

³⁰ VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. Vězeňská služba České republiky [online]. 2012 [cit. 2014-03-18]. Dostupné na WWW: <http://vs-cr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>

klesají. Snažila jsem se nalézt důvody tohoto náhlého nárůstu, přičemž jsem zjistila, že v tomto roce došlo ke zvýšenému počtu přeměn nevykonaných trestů obecně prospěšných prací v tresty odnětí svobody, vstoupila v účinnost novela trestního zákona, která zavedla, že nenastoupení výkonu trestu se stává trestným činem maření výkonu úředního rozhodnutí, za nějž bylo možné uložit trest odnětí svobody až na dvě léta a též se projevila hospodářská krize a s ní související časté ztráty zaměstnání kvůli kterým se lidé začali uchýlovat k drobným krádežím.

Velmi výrazný pokles odsouzených ke krátkodobým trestům odnětí svobody v roce 2013 je nepochybně způsoben rozhodnutím prezidenta republiky o amnestii³¹, díky které byli propuštěni odsouzení k nepodmíněným trestům odnětí svobody nepřevyšujícím jeden rok a uloženým před 1. lednem 2013.

1.2.2 Střednědobé tresty odnětí svobody

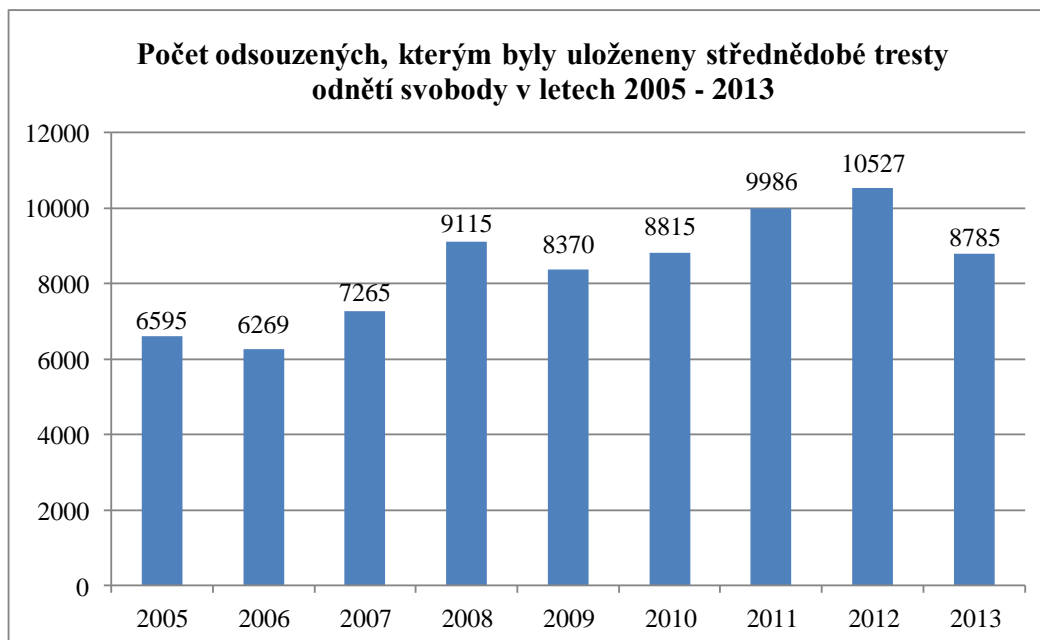
Tak, jak je různě vymežována délka krátkodobých trestů odnětí svobody, tak je rozlišně vymežována i délka střednědobých trestů odnětí svobody. Většina odborníků se však shoduje, že střednědobým trestem odnětí svobody je trest, jehož minimální délka je jeden rok a maximální délka pět let.

Střednědobé tresty poskytují již poměrně dostatečný čas pro nápravu pachatele. Aby byla náprava pachatele co nejučinnější, je třeba pro něj připravit

³¹ ČESKO. Rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii ze dne 1. ledna 2013. In: Sbíрка zákonů. 2. ledna 2013. Částka 1

vhodný program zacházení, který má být stanoven co nejdříve po nástupu do vězení tak, aby co nejvíce motivoval pachatele a co nejlépe využíval jeho volný čas. Bohužel tolik času, kolik poskytuje střednědobý trest pro nápravu pachatele, poskytuje i škodlivým vlivům vězeňského prostředí. Odsouzení si tak často zvyknou na vězeňské prostředí a jejich náprava je ztížena. Je důležité podotknout, že střednědobé tresty patří mezi nejčastěji ukládané tresty odnětí svobody a často jsou ukládány osobám, které již dříve byly trestány, tedy recidivistům.

Z níže přiložené tabulky³² lze vyčíst, že počet odsouzených ke střednědobým trestům má v posledních letech lehce stoupající vývoj. V roce 2013 opět můžeme vidět vliv amnestie prezidenta republiky, která se dotkla osob odsouzených k nepodmíněným trestům odnětí svobody nepřevyšujícím 24 měsíců a současně nebyly tresty uloženy za zločin, jimž byla způsobena smrt nebo těžká újma na zdraví, nešlo o zločin proti životu a zdraví, proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti nebo proti rodině a dětem a odsouzený nebyl v posledních pěti letech již k nepodmíněnému trestu odnětí svobody odsouzen. Dále se amnestie vztahovala na odsouzené, kteří v roce 2013 dosáhli věku 70 let a vykonávali trest nepřevyšující 36 měsíců.

I když tomu tento stoupající vývoj příliš neodpovídá, z ustanovení § 55 odst. 2 trestního zákoníku je patrná snaha zákonodárce o ukládání spíše

³² VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. Vězeňská služba České republiky [online]. 2012 [cit. 2014-03-18]. Dostupné na WWW: <http://vs-cr.cz/generální-reditelství-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>

alternativních trestů než nepodmíněných trestů odnětí svobody nejen krátkodobých, ale i střednědobých: „*Za trestné činy, u nichž horní hranice trestní sazby odnětí svobody nepřevyšuje pět let, lze uložit nepodmíněný trest odnětí svobody jen za podmínky, že by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu zjevně nevedlo k tomu, aby pachatel vedl řádný život.*“³³

1.2.3 Dlouhodobé tresty odnětí svobody

Za dlouhodobé tresty odnětí svobody jsou považovány tresty nad pět do dvaceti let a taktéž trest výjimečný, kterému se budu věnovat samostatně v následující kapitole. Tyto tresty jsou vykonávány ve věznicích s ostrahou a se zvýšenou ostrahou, jejichž úkolem je „*sestavit takové programy zacházení a vytvořit vhodné prostředí, které by pozitivně podpořilo změnu systému hodnot a jednání odsouzených osob. Odborní zaměstnanci musí být řádně vyškoleni a svým profesionálním přístupem přispívat k těmto pozitivním změnám, aby se tak zvýšila šance na úspěšné zařazení zpět do společnosti.*“³⁴

Délka dlouhodobého trestu by měla být optimální pro dosažení účelu trestu, tj. pro nápravu pachatele, na jeho přípravu na následný řádně vedený život po propuštění a případně i pro zvýšení jeho kvalifikace a tím i snazšího hledání pracovního uplatnění. Bohužel i u dlouhodobých trestů se projevují jejich negativa, mezi která patří především zhoršení psychického stavu odsouzených z důvodu odloučení od rodiny a blízkých, zhoršení chování odsouzených, když se dopouští různých kázeňských přestupků, ztráta zájmu o povolené aktivity, občas se odsouzení stávají i drogově závislími a často pobytem získávají další podněty a kontakty ke kriminální činnosti, kterou po propuštění realizují a stávají se z nich recidivisté (pokud jimi již nejsou). Dlouhodobé tresty tedy nejednou plní pouze jediný účel, a to dočasnou izolaci pachatele od společnosti.

Dlouhodobé tresty odnětí svobody, zahrnující i tresty výjimečné, jsou tresty nejméně ukládanými, což potvrzuje i následující graf³⁵, ve kterém jsou ale bohužel znázorněny pouze tresty odnětí svobody nad pět do patnácti let, jelikož

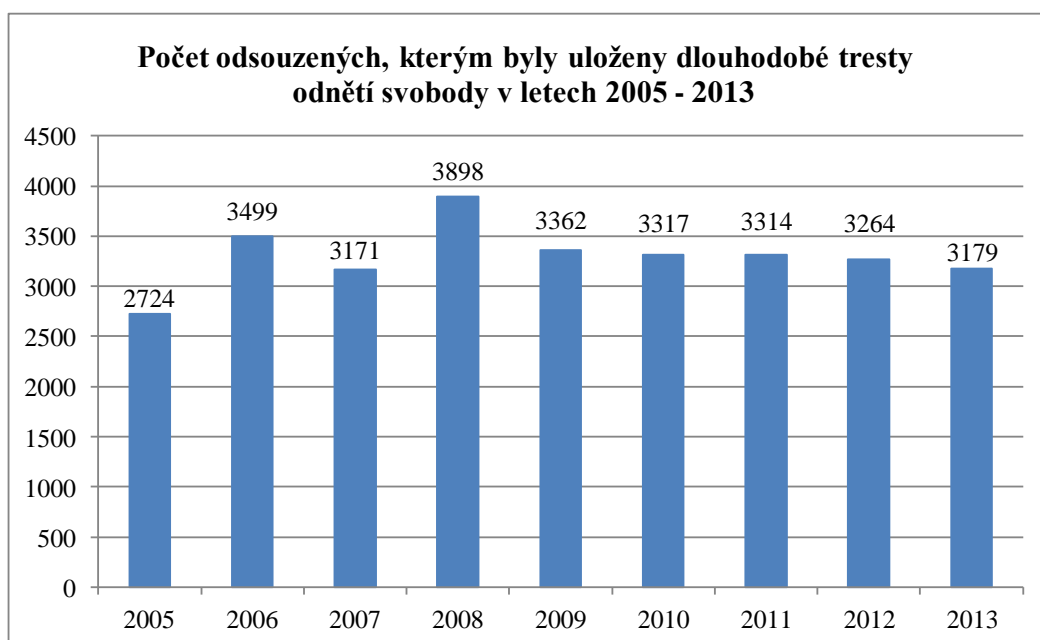
³³ ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník. In: Sbíрка zákonů. 9. února 2009. Částka 11. § 55 odst. 2

³⁴ BLATNÍKOVÁ, Š., DIBLÍKOVÁ, S., KARABEC, Z., MAREŠOVÁ, A., NEČADA, V., ZEMAN, P. Dlouhodobé tresty odnětí svobody. 1. vydání. Praha: IKSP, 2004, kap. 4.1.

³⁵ VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. Vězeňská služba České republiky [online]. 2012 [cit. 2014-03-18]. Dostupné na WWW: <http://vs-cr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>

Vězeňská služba ČR ve svých statistických ročenkách ještě nereflektovala změnu horní hranice trestních sazeb nepodmíněného trestu odnětí svobody z patnácti na dvacet let a na to navazující změnu rozmezí, ve kterém je ukládán výjimečný trest, které přinesl nový trestní zákoník.

Dlouhodobých trestů odnětí svobody se již amnestie nijak významně nedotkla, když jedinou skupinou odsouzených, kteří mohli být propuštěni byli ti, kterým byl uložen trest odnětí svobody nepřevyšující deset let a v roce 2013 dosáhli věku 75 let.

1.2.4 Výjimečný trest

Výjimečný trest patří mezi dlouhodobé tresty odnětí svobody, jehož pojem je definován v § 54 trestního zákoníku následovně: „*Výjimečným trestem se rozumí jednak trest odnětí nad dvacet až do třiceti let, jednak trest odnětí svobody na doživotí.*“ Tento trest může být uložen jen za zvlášť závažný zločin, což je úmyslný trestný čin, na nějž trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let. Další podmínkou je, že trestní zákoník musí uložení výjimečného trest výslovně dovolit. Výjimečný trest je vždy uveden u jednotlivých trestných činů ve zvláštní části trestního zákoníku jako přísnější alternativní trest k nepodmíněnému trestu odnětí svobody do dvaceti let.

Trest odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let může být soudem uložen, pouze pokud je závažnost zvlášť závažného zločinu velmi vysoká nebo možnost

nápravy pachatele obzvláště ztížena. O ztížené možnosti nápravy pachatele svědčí např. jeho předchozí odsouzení, které evidentně nevedlo k jeho nápravě. Trest odnětí svobody na doživotí pak může být soudem uložen pouze za zvlášť závažné zločiny, jež jsou vymezeny v § 54 odst. 3 trestního zákoníku. „*Trest odnětí svobody na doživotí může soud uložit pouze pachateli, který spáchal zvlášť závažný zločin vraždy podle § 140 odst. 3, nebo který při spáchání zvlášť závažného zločinu obecného ohrožení podle § 272 odst. 3, vlastizrady (§ 309), teroristického útoku podle § 311 odst. 3, teroru (§ 312), genocidia (§ 400), útoku proti lidskosti (§ 401), použití zakázaného bojového prostředku a nedovoleného vedení boje podle § 411 odst. 3, válečné krutosti podle § 413 odst. 3 nebo zneužití mezinárodně uznávaných a státních znaků podle § 415 odst. 3 zavinil úmyslně smrt jiného člověka.*“ Aby mohl být trest doživotí uložen, je třeba splnit další podmínky, kdy zvlášť závažný zločin musí být mimořádně závažný vzhledem k zvlášť zavrženíhodnému způsobu provedení činu nebo k zvlášť těžkému a těžko napravitelnému následku a navíc uložení tohoto trestu vyžaduje účinná ochrana společnosti nebo není naděje, že by pachatele bylo možno napravit trestem odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let.

Výjimečný trest je zpravidla vykonáván ve věznici se zvýšenou ostrahou. U trestu odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let může soud zařadit pachatele do jiného typu věznice, u trestu odnětí svobody na doživotí tato možnost však není, a proto bude trest vždy vykonán ve věznici se zvýšenou ostrahou.

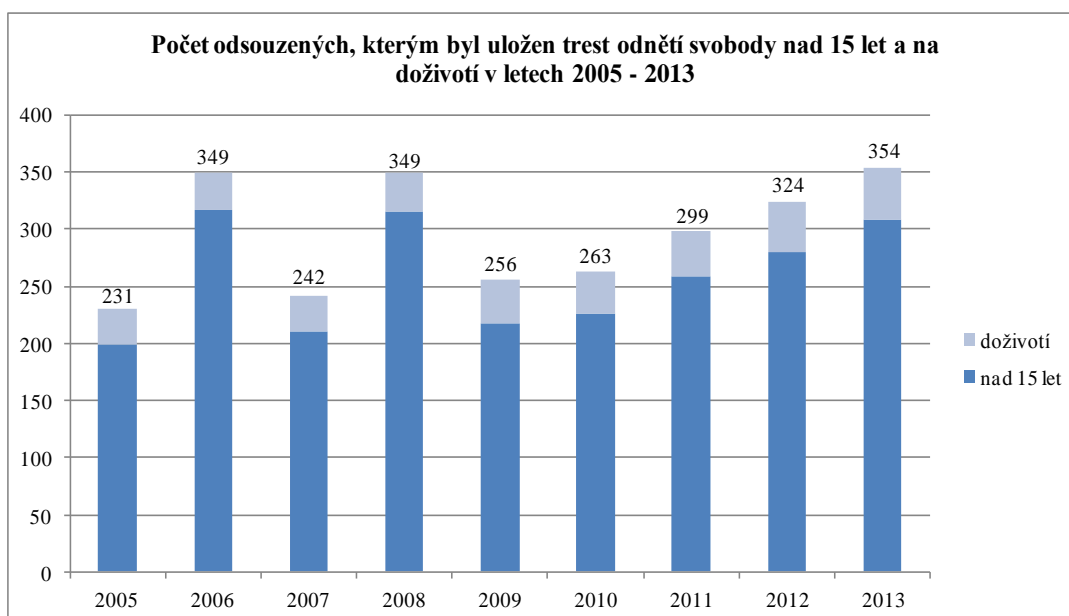
Trest odnětí svobody na doživotí je v České republice nejpřísnějším trestem, který nahradil trest smrti. Ten byl zrušen v roce 1990. Trest odnětí svobody na doživotí má výrazný dopad na odsouzeného. Nejen, že pachatel žije v nejistotě, zda bude vůbec někdy propuštěn, ale navíc dlouhodobá izolace vede k duševním poruchám, které po případném propuštění z vězení výrazně ztěžují začlenění osoby do normálního života. Odsouzení často bojují i s rezignací na výkon trestu a plnění podmínek výkonu, když nemají vidinu možného propuštění a adaptují se na vězeňské prostředí.³⁶

I zajištění výkonu a dohled nad výkonem výjimečných trestů má své problémy. Tím nejhlavnějším je, že výkon výjimečných trestů, obzvláště těch doživotních, snižuje volnou kapacitu věznic a je velkým ekonomickým zatížením,

³⁶ BLATNÍKOVÁ, S., DIBLÍKOVÁ, S., KARABEC, Z., MAREŠOVÁ, A., NEČADA, V., ZEMAN, P. Dlouhodobé tresty odnětí svobody. 1. vydání. Praha: IKSP, 2004, kap. 6.1. a 7.1.

kdy starší odsouzení vyžadují zvýšenou péči, a to nejen zdravotnickou. Jsou kladeny i vysoké nároky na práci personálu věznic při zacházení s odsouzenými. „Personál pracující s doživotně odsouzenými je vystaven jejich projevům chování, komunikaci apod., které vycházejí z psychopatické struktury osobnosti. Osoba, která zachází s doživotně odsouzenými, by měla být odolná vůči tlaku, dostatečně sociálně obratná, aby dokázala zhruba odhadnout motivaci chování druhých a dobře zvládala krizové situace. V jejich obecných motivačních vzorcích by neměly dominovat motivy moci, nadřazenosti, ale ani přehnané potřeby pomáhat druhým (samaritánství). Měl by to být člověk se smyslem pro realitu, který se nenechá snadno zmanipulovat a využít.“³⁷ Přípravě vězeňského personálu je proto věnována značná pozornost. Personál musí projít řadou přednášek, aby byl dostatečně seznámen s požadovaným přístupem k odsouzeným, se zacházením s vězni, s jejich právy a právními normami upravujícími výkon trestu odnětí svobody.

Jak je patrné z tabulky³⁸, počet odsouzených, kterým byl uložen trest odnětí svobody nad 15 let, v posledních pěti letech mírně stoupá, naopak počet doživotně odsouzených se nijak významně nezvyšuje. Za posledních osm let byl tento trest uložen pouze ve dvanácti případech.

³⁷ BLATNÍKOVÁ, S., DIBLÍKOVÁ, S., KARABEC, Z., MAREŠOVÁ, A., NEČADA, V., ZEMAN, P. Dlouhodobé tresty odnětí svobody. 1. vydání. Praha: IKSP, 2004, kap. 5.6.7.

³⁸ VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. Vězeňská služba České republiky [online]. 2012 [cit. 2014-03-18]. Dostupné na WWW: <http://vs.cr.cz/generální-reditelství-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>

2 Ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody

2.1 Zásady ukládání trestů

Tresty jsou jedním z prostředků (vedle ochranných opatření), jejichž cílem je dosažení účelu trestního práva, tedy nápravy pachatele, ochrany společnosti a částečně i odstrašení. Aby bylo účelu trestu dosaženo co nejlépe, je třeba respektovat určité zásady, které vycházejí přímo ze základů demokratického právního státu.

2.1.1 Zásada zákonnosti

Historicky se jedná o zásadu *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*. Tato zásada patří mezi základní zásady trestního práva a je překládána jako „*žádný trestný čin bez zákona, žádný trest bez zákona*.“ Tento princip tvoří jakýsi základní rámec, na který navazují další podstatné zásady.

Zásada *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege* je zakotvena na mezinárodní úrovni např. ve Všeobecné deklaraci lidských práv, Mezinárodním paktu o občanských a politických právech, Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a taktéž je zakotvena v českém ústavním pořádku, a to v článku 39 Listiny základních práv a svobod, který říká: „*Jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit*.“ a článku 40 odst. 6 Listiny základních práv a svobod, kde je uvedeno: „*Trestnost činu se posuzuje a trest se ukládá podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán. Pozdějšího zákona se použije, jestliže je to pro pachatele příznivější*.“

Tuto zásadu můžeme vnímat ve 4 rovinách, které ji ještě více specifikují. První z nich je *nullum crimen, nulla poena sine lege scripta*, což znamená, že jediným pramenem trestního práva je právo psané. Navíc jsou pramenem jen zákony nebo vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána. Prameny nejsou ani soudní rozhodnutí, podzákoné právní předpisy, ani obyčej.

Další rovinou je *nullum crimen, nulla poena sine lege certa*, která vyjadřuje potřebu, aby normy trestního práva byly dostatečně určité, jasně a přesně vymezené, aby nikdo neměl pochybnosti o tom, jaké jednání je protiprávní

a kdy vzniká trestní odpovědnost za čin.

Následující specifikací je *nullum crimen, nulla poena sine lege stricta*, kterou můžeme vymezit jako zákaz analogie v neprospěch pachatele. Skutkové podstaty, ukládání sankcí, druhy trestů nemohou být rozšiřovány pomocí analogie. V trestním právu hmotném je použití analogie v neprospěch pachatele naprosto vyloučeno. Analogie může být použita pouze ve prospěch pachatele. Toto ovšem neplatí pro trestní právo procesní, kde je analogie povolena jak ve prospěch, tak neprospěch pachatele.

Poslední rovinou je *nullum crimen, nulla poena sine lege praevia*, která vyjadřuje požadavek, aby byl čin označen za trestný již dříve, než byl spáchán.³⁹ Trestnost činu se tedy posuzuje podle zákona, který byl účinný v době jeho spáchání. Novějšího zákona bude užito pouze, pokud by to bylo pro pachatele příznivější. Z tohoto požadavku lze vyčíst zákaz retroaktivity trestních předpisů v neprospěch pachatele, který je vyjádřen i v ustanovení § 1 trestního zákoníku: *„Čin je trestný, jen pokud jeho trestnost byla zákonem stanovena dříve, než byl spáchán.“* a taktéž v § 2 odst. 1: *„Trestnost činu se posuzuje podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán; podle pozdějšího zákona se posuzuje jen tehdy, jestliže to je pro pachatele příznivější.“*

Zásada zákonnosti navazuje na výše uvedený princip a mimo vymezení na mezinárodní a ústavní úrovni, tak činí i na úrovni zákonné trestní zákoník v ustanovení § 12 odst. 1: *„Jen trestní zákon vymezuje trestné činy a stanoví trestní sankce, které lze za jejich spáchání uložit.“* Dále můžeme tuto zásadu nalézt i v § 37 odst. 1 trestního zákoníku, který uvádí, že trestní sankce mohou být ukládány jen na základě tohoto zákona. Aby byl co nejlépe splněn účel trestu, je třeba stanovit adekvátní druh trestu vzhledem k závažnosti daného trestného činu z nabízených alternativ a také jeho výši.

2.1.2 Zásada humanismu

Tato zásada vyjadřuje požadavek, aby ukládání i výkon trestů respektovaly lidskost pachatelů a jejich důstojnost. Dle Listiny základních práv a svobod je zakázán trest smrti a také mučení, kruté, nelidské nebo ponižující zacházení a tresty. K Listině základních práv a svobod se připojuje i trestní zákoník, který v §

³⁹ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, str. 24 až 28

37 odst. 2 zakazuje ukládání krutých a nepřiměřených sankcí a taktéž ponižování lidské důstojnosti výkonem uložených sankcí. Tuto zásadu upravuje i zákon o výkonu trestu odnětí svobody, když stanovuje, že trest může být vykonáván jen takovým způsobem, který respektuje důstojnost odsouzeného a omezuje nepříznivé důsledky odnětí svobody.⁴⁰ Pokud tedy pro splnění účelu trestu postačí sankce pro pachatele méně závažná, nemá být uložena sankce, která pachatele postihuje způsobem závažnějším.

Tak jako předchozí zásada je i tato upravena v mezinárodních dokumentech, které zajišťují ochranu před ponižujícími a nelidskými tresty a jimiž je Česká republika vázána. Mezi tyto patří např. Úmluva o ochraně lidských práv a svobod, Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, Evropská úmluva o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání či Mezinárodní pakt o občanských a politických právech.

2.1.3 Zásada přiměřenosti

Zásadou přiměřenosti je myšlena přiměřenost z hlediska druhu trestu a jeho výměry. Trest musí odpovídat spáchanému trestnému činu. Trest by měl být natolik rozumný, abych pachateli nepůsobil větší újmu, než je pokládáno za potřebné pro nápravu pachatele a ochranu společnosti. Pokud by trest působil újmu větší, ztratil by pravděpodobně na své účinnosti. Požadavek přiměřenosti je uveden v § 38 odst. 1 trestního zákoníku: *„Trestní sankce je nutno ukládat s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a poměrům pachatele.“*

2.1.4 Zásada personality trestu

Zásada personality trestu vyjadřuje požadavek, aby trest postihoval především pachatele trestného činu a dopad zejména na jeho rodinu a blízké byl co nejmenší. Této zásadě bohužel nikdy nelze plně vyhovět, protože společnost trestné činy, obzvláště některé, razantně odsuzuje, což se nepochybně dotkne i osob, které společnost považuje za osoby blízké pachateli. I v případě uložení trestu odnětí

⁴⁰ ČESKO. Zákon č. 169 ze dne 30. června 1999, o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: Sběrka zákonů. 3. srpna 1999. Částka 58. § 2 odst. 1

svobody živiteli rodiny, uložení peněžitého trestu nebo propadnutí majetku je dopad na pachatelovu rodinu naprosto nezpochybnitelný.

2.1.5 Zásada individualizace trestní sankce

Na základě této zásady musí být druh sankce a případně i její výměra soudem ukládány s přihlédnutím k okolnostem vztahujícím se ke konkrétnímu trestnému činu, k jeho závažnosti, případným polehčujícím nebo přitěžujícím okolnostem a také k možnosti začlenění pachatele do společnosti. Soud musí taktéž přihlédnout k přiměřené satisfakci poškozených osob.⁴¹

Kritéria, ke kterým by měl soud přihlédnout, jsou uvedena v § 39 trestního zákoníku. Jsou jimi povaha a závažnost trestného činu, osobní, rodinné, majetkové a jiné poměry pachatele, dosavadní způsob jeho života a možnost nápravy, dále chování pachatele po činu, zvláště pokus o náhradu škody nebo odstranění jiného škodlivého následku. Dále pokud byl pachatel označen jako spolupracující obviněný, tak jak významně pomohl k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo v její prospěch. Mezi kritéria patří také účinky a důsledky očekávané od trestu pro budoucí život pachatele, polehčující a přitěžující okolnosti, doba, která uplynula od spáchání řešeného trestného činu, případně ke změně situace a v neposlední řadě k délce trestního řízení.

Výše zmiňované povaha a závažnost trestného činu jsou stanoveny především významem chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl čin spáchán, osobou pachatele trestného činu, mírou jeho zavinění, pohnutkou, záměrem nebo cílem.⁴²

Trestní zákoník v § 39 odst. 6 specifikuje i kritéria, ke kterým bude soud přihlížet v případě spolupachatelství, organizátorství, návodu, pomoci, přípravy zvláště závažného zločinu a pokusu. Pokud se pachatel snažil získat trestným činem majetkový prospěch, přihlédne soud k tomuto také a pokud to nevyklučují majetkové poměry pachatele, uloží mu některý z trestů, který postihne jeho majetek, a to buď samostatně, nebo i vedle trestu jiného.

Trestní zákoník ve svých ustanoveních výslovně požaduje individualizaci

⁴¹ VANTUCH, P. Trestní zákoník s komentářem. 1. vydání. Olomouc: ANAG, 2011, str. 109

⁴² ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník. In: Sbíрка zákonů. 9. února. 2009. Částka 11. § 39 odst. 2

trestu, a pokud by trest neodpovídal specifikům daného trestného činu a jeho pachateli, nebyla by porušena jen tato zásada, ale i zásada zákonnosti trestu, když by byl uložen např. trest, který trestní zákoník na daný trestný čin vůbec neumožňuje uložit.

2.1.6 Zásada zákazu dvojího přičítání

Zásada zákazu dvojího přičítání je vyjádřena v § 39 odst. 4 trestního zákoníku. Tato zásada má zamezit tomu, aby okolnost, která je znakem skutkové podstaty trestného činu, jak základní, tak kvalifikované, nebo okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby, byla ještě navíc brána jako okolnost polehčující nebo přitěžující. Stejně tak okolnost, která umožňuje mimořádné snížení trestu odnětí svobody, nemůže být brána zároveň jako okolnost polehčující. Jako příklad lze uvést trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou dle § 142 trestního zákoníku, kdy znakem skutkové podstaty je rozrušení pachatelky. Rozrušení tedy nelze považovat současně za polehčující okolnost dle § 41 písm. b.

2.2 Mimořádné snížení trestu odnětí svobody

Délka nepodmíněného trestu odnětí svobody je v zákoně vymezena trestními sazbami, které jsou uvedeny u jednotlivých skutkových podstat trestných činů. Soud by tedy měl uložit trest v rozmezí konkrétní trestní sazby, pokud zde ovšem není splněna jedna z podmínek pro mimořádné snížení trestu odnětí svobody pod uvedenou dolní hranici. Toto mimořádné snížení je trestním zákoníkem povoleno celkem v šesti případech.

Prvním případem je mimořádné snížení trestu domnívá-li se soud vzhledem k okolnostem případu nebo poměrům pachatele, že by uložení trestu odnětí svobody v mezích trestní sazby stanovené zákonem bylo pro pachatele nepřiměřeně přísné a že lze dosáhnout nápravy pachatele i trestem kratším. Není vyloučeno, aby byl pachatel uložen i jiný druh trestu, případně ochranné opatření vedle takto sníženého trestu odnětí svobody. Dle mého názoru lze takové snížení využít např. v případě, kdy pachatel doposud vedl řádný život, ke spáchání trestného činu byl vyprovokován a na jeho výdělku nebo péči jsou závislé jiné

osoby.

Druhým případem je mimořádné snížení tehdy, pokud soud ukládá trest odnětí svobody pachateli, jenž napomohl zabránit trestnému činu, který jiná osoba připravovala, anebo se o něj pokusila. Pachatel může zabránit jiné osobě ve spáchání trestného činu buďto přímo fyzicky třeba tím, že jí odejme prostředek nutný k dokonání trestného činu, zabráni v získání nebo zasažení předmětu útoku nebo osobu jinak přiměje, aby dalšího jednání zanechala. Pachatel může zabránit trestné činnosti také nepřímou, např. tím, že oznámí připravovaný trestný čin orgánům Policie České republiky, popř. městské policii, anebo upozorní zamýšlenou oběť. Podstatné zde je, aby pachatel napomohl zabránit trestnému činu, nemusí trestnému činu sám zcela zamezit.⁴³

Zde musí být splněna ještě podmínka další, a to jestliže vzhledem k poměrům pachatele a povaze jím spáchaného trestného činu má soud za to, že může být dosaženo nápravy pachatele i trestem kratšího trvání.

Důvodem pro takové snížení může tedy být fakt, že pachatel odebral jinému zbraň, se kterou se chystal někoho usmrtit, přemluvil jiného, aby neasistoval při sebevraždě či např. zabránil znásilnění.

V prvních dvou případech je možnost mimořádného snížení omezena třemi různými hranicemi. Soud nemůže uložit trest odnětí svobody kratší než pět let, pokud je dolní hranice trestní sazby u daného trestného činu alespoň dvanáct let. Dále soud nemůže uložit trest odnětí svobody kratší tří let, činí-li dolní hranice trestní sazby odnětí svobody alespoň osm let. Posledním omezením je jeden rok, a to v případě, že dolní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody činí pět let. V případě, že je dolní hranice trestní sazby nižší než pět let, není soud při mimořádném snižování trestu nijak omezen. Tato výše uvedená omezení u dalších čtyř případů mimořádného snížení trestu odnětí svobody neplatí.

Soud může snížit trest odnětí svobody i v případě, kdy ukládá trest pachateli označenému jako spolupracující obviněný. Spolupracující obviněný musí podat výpověď o skutečnostech, které mohou přispět k objasnění zločinu

⁴³ PÚRY, F. v ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 794

spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou zločineckou skupinou nebo v její prospěch. Obviněný musí svou pravdivou a úplnou výpověď podat v řízení přípravném i v řízení před soudem.

Smyslem tohoto ustanovení je motivovat pachatele ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení při předcházení, odhalování a objasňování vyšších forem trestné činnosti. Možnost policejních orgánů proniknout do organizovaných zločineckých skupin, včas zabránit trestné činnosti a odhalit a usvědčit osoby, které se na ní podílejí, je totiž značně obtížná.⁴⁴

Při určení výše trestu soud porovná trestný čin spolupracujícího obviněného s trestným činem, k jehož objasnění dopomohl, vezme v úvahu taktéž okolnosti daného případu, osobu pachatele a podíl obviněného na zločinu, aby mohl výši trestu odnětí svobody určit co nejlépe a bylo dosaženo účelu trestu.

Aby mohl být pachatel označen za spolupracujícího obviněného, musí splnit podmínky uvedené v § 178a odst. 1 trestního řádu. Obviněný tedy musí oznámit státnímu zástupci skutečnosti, které mohou významně přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované zločinecké skupiny, ve spojení s ní nebo v její prospěch a zaváže se podat o tomto úplnou a pravdivou výpověď nejen v přípravném řízení, ale i v řízení před soudem. Dále se svobodně, vážně a určitě dozná k činu, za který je stíhán a souhlasí s tím, aby byl jako spolupracující obviněný státním zástupcem v obžalobě označen.

Další možností, kdy může soud snížit trest odnětí svobody pod jeho dolní hranici uvedenou v trestním zákoníku je, pokud odsuzuje pachatele za přípravu nebo pokus trestného činu, popř. za pomoc k trestnému činu a soud má vzhledem k závažnosti přípravy, pokusu či pomoci za to, že by použití stanovené trestní sazby bylo pro pachatele příliš přísné a lze jeho nápravy dosáhnout i trestem kratším.

Mimořádné snížení trestu je možné také tehdy, jednal-li pachatel trestného činu v právním omylu, kterého se mohl vyvarovat, spáchal-li trestný čin odvraceje útok nebo jiné nebezpečí a nesplnil přitom zcela podmínky krajní nouze nebo nutné obrany, překročil meze přípustného rizika nebo jiné okolnosti vylučující

⁴⁴ PÚRY, F. v ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 796

protiprávnost.

Podstatné je, aby se pachatel, který jednal v právním omylu, mohl tohoto omylu vyvarovat. Kdyby se pachatel omylu vyvarovat nemohl a nevěděl tedy o protiprávnosti spáchaného trestného činu, nemohl by být trestně odpovědný, jelikož by nejednal zaviněně a nemohlo by zde logicky přicházet v úvahu ani mimořádné snížení trestu odnětí svobody.⁴⁵

Použití § 58 trestního zákoníku není možné v těch případech, kde není vůbec stanovena dolní hranice trestu odnětí svobody. Pokud by i v těchto případech existovaly skutečnosti odůvodňující postup podle tohoto ustanovení, byly by zohledněny při stanovení výměry trestu odnětí svobody v rámci dané trestní sazby, nepřicházelo-li by v úvahu vzhledem k těmto skutečnostem uložení mírnějšího druhu trestu, tedy např. i trestu nespojeného s odnětím svobody nebo dokonce upuštění od potrestání.⁴⁶

Posledním a zvláštním případem je ukládání trestu pachateli se zmenšenou přičetností. Soud může přihlédnout k této okolnosti pouze za předpokladu, že pachatel spáchal trestný čin ve stavu zmenšené přičetnosti, ale tento stav si ani z nedbalosti nepřivodil vlivem návykové látky sám. Pokud soud shledá, že by vzhledem k zdravotnímu stavu pachatele bylo možné za současného uložení ochranného léčení dosáhnout možnosti nápravy pachatele i trestem kratším, sníží dolní hranici trestní sazby a uloží zároveň ochranné léčení.⁴⁷

2.3 Mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody

Trestní zákoník umožňuje i mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody, ale pouze v jednom případě.

Soud může zvýšit horní hranici trestní sazby při ukládání trestu pachateli, který opětovně spáchal zvlášť závažný zločin, ačkoliv již byl za zvlášť závažný zločin potrestán. Soud zvýší horní hranici trestní sazby o jednu třetinu a trest

⁴⁵ PÚRY, F. v ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 800

⁴⁶ PÚRY, F. v ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 791

⁴⁷ ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník. In: Sbírka zákonů. 9. února 2009. Částka 11. § 40

může uložit v horní polovině takto zvýšené trestní sazby v případě, že závažnost zvláště závažného zločinu je vzhledem k recidivě a ostatním okolnostem případu vysoká nebo možnost nápravy pachatele ztížena.

Zvláště závažným zločinem je dle § 14 odst. 3 trestního zákoníku úmyslný trestný čin s horní sazbou trestu odnětí svobody minimálně deset let. Za spáchání zvláště závažného zločinu je považována i příprava, je-li trestná, pokus a také organizátorství, návod a pomoc ke spáchání takového trestného činu.

Účelem tohoto ustanovení je důraznější postup proti recidivistům a jejich znatelnější trestání za opětovné spáchání zvláště závažného zločinu. Opětovné spáchání zvláště závažného zločinu znamená, že pachatel byl již v minulosti pravomocným rozhodnutím za takovýto trestný čin uznán vinným. Za takové rozhodnutí není považováno rozhodnutí soudu cizozemského, neboť takovými rozhodnutími nejsou soudy České republiky vázány. Pokud by tedy soud rozhodoval o mimořádném zvýšení trestu odnětí svobody, muselo by existovat předchozí pravomocné rozhodnutí soudu České republiky. Potrestáním za zvláště závažný zločin v minulosti je myšlen alespoň částečný výkon uloženého trestu. Za potrestání ale naopak není považováno již zahlazené odsouzení, zákonná fikce, že se na pachatele hledí, jako by odsouzen nikdy nebyl nebo taktéž výkon vazby.⁴⁸

Horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody může po výše uvedeném zvýšení přesahovat obecnou maximální horní hranici dvaceti let. Ovšem při ukládání výjimečného trestu nad dvacet až do třiceti let nesmí zvýšená horní hranice trestu přesahovat třicet let.

Mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody není obligatorní. Záleží na uvážení soudu, zda k němu přistoupí, nebo zda považuje výši horní hranice trestní sazby za postačující i bez jejího navýšení. Při mimořádném zvýšení se horní hranice trestní sazby stanoví tak, že se k původní horní hranici trestní sazby připočte jedna třetina nezvýšené trestní sazby. Dolní hranice zvýšené trestní sazby se pak rovná polovině součtu horní hranice zvýšené trestní sazby a dolní hranice původní nezvýšené trestní sazby. Soud v tomto případě není povinen uložit pachateli trest v horní polovině takto zvýšené trestní sazby, na rozdíl od pachatele trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny, kde

⁴⁸ PÚRY, F. v ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 805 - 809

soud tuto povinnost má.⁴⁹

2.4 Alternativní tresty k nepodmíněnému trestu odnětí svobody

Trestní zákoník upravuje v součtu celkem dvanáct druhů trestu, kterými jsou trest odnětí svobody, domácí vězení, obecně prospěšné práce, propadnutí majetku, peněžitý trest, propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, zákaz činnosti, zákaz pobytu, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, ztráta čestných titulů nebo vyznamenání, ztráta vojenské hodnosti a vyhoštění. Trestem odnětí svobody se rozumí nepodmíněný trest odnětí svobody, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem a ještě zvláštním typem nepodmíněného trestu odnětí svobody je trest výjimečný.

Nepodmíněný trest odnětí svobody je trestem univerzálním, je možné ho uložit za každý trestný čin uvedený ve zvláštní části trestního zákoníku. Tento trest však nemusí být uložen vždy, ale pouze pokud ke splnění účelu trestu nelze uložit některý z možných alternativních trestů. Nepodmíněný trest má subsidiární povahu, která je vyjádřena v § 55 odst. 2 trestního zákoníku, kde je ustanoveno, že za trestné činy, u nichž horní hranice trestní sazby odnětí svobody nepřevyšuje pět let, lze uložit nepodmíněný trest odnětí svobody jen v případě, že by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného alternativního trestu nevedlo k nápravě pachatele.

Nepodmíněný trest odnětí svobody představoval po dlouhou dobu páteř systémů trestů. Ostatní tresty na něj byly určitým způsobem napojeny a od něj odvozeny. Většinu trestů, zejména selhával-li jejich výkon, bylo možno v trest odnětí svobody přeměnit. Nepodmíněný trest však, i když ne vždy zcela optimálně, relativně spolehlivě plnil alespoň některé z funkcí, které jsou od trestních sankcí očekávány. Potřeba zefektivnit účinnost boje s trestnou činností se začala projevovat hledáním dalších právních prostředků, které by mohly vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody poskytnout nové podoby a způsoby zacházení s pachateli. Trest odnětí svobody začal být terčem kritiky, začala být řešena jeho neefektivnost, a to nejen z hlediska nápravy pachatele, ale také

⁴⁹ PÚRY, F. v ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 811

z pohledu vysokých finančních nákladů na jeho výkon. Začal tudíž být stále více prosazován názor, že je potřeba nalézt vhodné alternativy k trestu odnětí svobody a začít je ve větší míře aplikovat.⁵⁰

Celosvětové tendence nyní směřují k prosazování využívání alternativních trestů nespojených s odnětím svobody, jelikož alternativní tresty nemají tolik nevýhod jako tresty odnětí svobody. Mezi výhody alternativních trestů patří např. nižší náklady státu na výkon těchto trestů, vyhnutí se nežádoucím účinkům izolace pachatelů ve vězeňském prostředí a snazší opětovné začlenění pachatelů do společnosti. Alternativní tresty nabízejí pachateli určitý výběr mezi možnostmi, které pro něj mají různé následky, čímž ho mohou motivovat.⁵¹ Např. pachateli je uložen trest obecně prospěšných prací, a pokud tento trest řádně vykoná, hledí se na něj jako by nebyl nikdy odsouzen. Pachatel se ovšem může z různých důvodů rozhodnout tyto obecně prospěšné práce nevykonat, např. z důvodu, že nechce, aby ho blízké osoby při takové práci viděly, a v tom případě dojde k přeměně trestu např. na trest odnětí svobody, což může být bráno pachatelem jako lepší možnost.

V případě, že soud nepřistoupí k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody, může uložit některý z následujících trestů.

2.4.1 Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody

Podstatou podmíněného odsouzení je, že soud vynese odsuzující rozsudek, ve kterém uloží trest odnětí svobody v určité délce, ale jeho výkon odloží s podmínkou, že se odsouzený bude během určené zkušební doby chovat řádně a vyhoví soudem stanoveným podmínkám. Podmíněné odsouzení vychází z předpokladu, že již samotné trestní stíhání, soudní řízení, vynesení rozsudku a hrozba případného výkonu trestu odnětí svobody mohou mít pro pachatele dostatečný preventivní účinek.⁵²

Dle § 81 odst. 1 trestního zákoníku: „Soud může podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody nepřevyšující tři léta, jestliže vzhledem k osobě a poměrům

⁵⁰ ROZUM, J., KOTULAN, P., HÁKOVÁ, L., NEČADA, V., DIBLÍKOVÁ, S. Ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody a jeho alternativ. Praha: IKSP, 2005, str. 11 a 13

⁵¹ PÚRY, F. v ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 717

⁵² NAVRÁTILOVÁ, J. v JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, str. 367

pachatele zejména s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje, a k okolnostem případu má důvodně za to, že k působení na pachatele, aby vedl řádný život, není třeba jeho výkonu.“ Rozhodující je délka trestu, který byl v daném případě uložen, tedy ne trestní sazba uvedená u spáchaného trestného činu ve zvláštní části trestního zákoníku.

Při podmíněném odsouzení soud určí délku zkušební doby v rozmezí jednoho roku až pěti let. Soud může taktéž uložit během zkušební doby přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, jejichž cílem je, aby pachatel vedl řádný život, a rovněž pachateli může soud uložit, aby v rámci svých možností nahradil škodu nebo nemajetkovou újmu, kterou způsobil, nebo též aby vydal bezdůvodné obohacení, které trestným činem získal.

Mezi přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, které může soud uložit, patří např. *„podrobit se výcviku pro získání vhodné pracovní kvalifikace, podrobit se vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy, podrobit se léčení závislosti na návykových látkách, podrobit se vhodným programům psychologického poradenství, zdržet se návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami, zdržet se neoprávněných zásahů do práv nebo právem chráněných zájmů jiných osob, zdržet se hazardních her, hraní na hracích přístrojích a sázek, zdržet se požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek, uhradit dlužné výživné nebo jinou dlužnou částku, veřejně se osobně omluvit poškozenému nebo poskytnout poškozenému přiměřené zadostiučinění.“*⁵³

Kontrolu plnění přiměřených omezení a přiměřených povinností a taktéž chování odsouzeného provádí dle § 329 odst. 2 trestního řádu soud, a to nejméně jedenkrát za šest měsíců. Soud touto kontrolou může pověřit probačního úředníka v případech, kdy to vzhledem k povaze uložených omezení a způsobu kontroly považuje za nutné.

Pokud se odsouzený choval během zkušební doby řádně a vyhověl všem uloženým podmínkám, soud vysloví, že se osvědčil. Pokud ovšem odsouzený řádný život nevedl a neplnil uložené povinnosti, rozhodne soud, že trest odnětí svobody vykonán bude a určí způsob výkonu trestu. Pokud odsouzený zavinil příčinu k výkonu trestu odnětí svobody již během zkušební doby, rozhodne soud o

⁵³ ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník. In: Sbírka zákonů. 9. února 2009. Částka 11. § 48 odst. 4

výkonu již během ní. Výjimečně může soud vzhledem k okolnostem případu a osobě odsouzeného ponechat podmíněné odsouzení v platnosti, i když odsouzený porušil některou z podmínek a stanovit nad odsouzeným dohled, prodloužit zkušební dobu nebo uložit přiměřená omezení a přiměřené povinnosti. Pokud soud rozhodne o prodloužení zkušební doby, nesmí její délka překročit maximální povolenou pětiletou hranici.

2.4.2 Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem

Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem představuje přísnější možnost podmíněného odsouzení, ale příliš se od výše uvedeného trestu neliší. Podmíněné odsouzení s dohledem soud ukládá, pokud je potřeba pachatele více sledovat, více kontrolovat jeho chování a poskytnout mu během zkušební doby větší pomoc.

Podmínky pro uložení podmíněného odsouzení s dohledem jsou stejné jako u podmíněného odsouzení, i délka zkušební doby je stejná, rozdíl je tedy v tom, že odsouzený musí být v pravidelném kontaktu s probačním úředníkem, spolupracovat s ním a dodržovat probační plán. Povinností odsouzeného je dle trestního zákoníku spolupracovat s probačním úředníkem, plnit probační plán dohledu, dostavovat se k probačnímu úředníkovi v jím stanovených lhůtách, informovat probačního úředníka o svém pobytu, zaměstnání, zdrojích obživy, dodržování uložených přiměřených omezení a přiměřených povinností a jiných okolnostech důležitých pro výkon dohledu a umožnit probačnímu úředníkovi vstup do svého obydlí.⁵⁴

Naopak povinností probačního úředníka je dohlížet na odsouzeného, pomáhat mu s běžnými záležitostmi a upravovat probační plán s přihlédnutím k výsledkům dohledu a poměrům odsouzeného. Pokud odsouzený závažným způsobem nebo opakovaně porušil podmínky dohledu, je probační úředník povinen o tom informovat soud. Pokud by se jednalo o méně závažné porušení, probační úředník na to odsouzeného upozorní a poučí ho o případných následcích opakovaného porušení podmínek. Probační úředník je také povinen minimálně jednou za šest měsíců informovat soud o průběhu dohledu a dodržování

⁵⁴ ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník. In: Sbírka zákonů. 9. února 2009. Částka 11. § 49 a § 50

uložených podmínek odsouzeným. Soud může lhůtu, ve které je probační úředník povinen podat informace, zkrátit.⁵⁵

2.4.3 Domácí vězení

Trest domácího vězení je jedním z nových trestů, který se stal součástí právního řádu v roce 2010. Tento trest byl začleněn do systému sankcí z důvodů zachování pozitivních rodinných vazeb a též z ekonomických důvodů, jelikož jeho výkon není tak finančně náročný jako výkon trestu odnětí svobody. Trest domácího vězení má být alternativou hlavně k nepodmíněnému trestu odnětí svobody a má být ukládán osobám, které je sice třeba vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, jejich osobě i možnosti opětovného začlenění do společnosti postihnout omezením osobní svobody, ale také k jejich osobním vlastnostem a rodinným poměrům je považován za dostatečný menší postih pachatele.⁵⁶

Soud může uložit trest domácího vězení až do výše dvou let, pokud odsuzuje pachatele, který spáchal přečin a s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného přečinu, osobě a poměrům pachatele lze předpokládat, že uložení trestu domácího vězení postačí, popřípadě může být uložen i vedle trestu jiného. Pachatel musí dát písemný slib, že se v soudem stanovené době bude zdržovat na určené adrese a v případě kontroly (úředníkem Probační a mediační služby) poskytne součinnost. Odsouzený by se měl zdržovat na určené adrese v pracovních dnech, ve dnech pracovního klidu i pracovního volna, výjimkou je pracovní doba, čas potřebný k přepravě do zaměstnání, k péči o nezletilé a k vyřízení nutných záležitostí. Mimo tuto dobu se odsouzený nemusí zdržovat na určené adrese ve stanovené době pouze z důvodu výkonu zaměstnání nebo povolání nebo poskytnutí zdravotních služeb. Soud odsouzenému může povolit navštěvování bohoslužeb nebo náboženských shromáždění i ve dnech pracovního klidu a pracovního volna. Soud může dále uložit také přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, či náhradu způsobené škody nebo nemajetkové újmy,

⁵⁵ ČESKO. Z8kon č. 40 ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník. In: Sběrka zákonů. 9. února 2009. Částka 11. § 51

⁵⁶ NAVRÁTILOVÁ, J. v JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, str. 374

popřípadě vydání bezdůvodné obohacení.⁵⁷

Pokud se odsouzený výkonu trestu vyhýbá, poruší podmínky trestu nebo trest úmyslně nevykonává či jeho výkon jinak maří, může soud přeměnit celý trest nebo jeho zbývající část v trest odnětí svobody. Trest domácího vězení se v trest odnětí svobody přeměňuje tak, že každý i jen započatý jeden den nevykonaného trestu domácího vězení se počítá za jeden den odnětí svobody.

Od 1. října 2012 je možné přeměnit trest odnětí svobody v trest domácího vězení. Soud tak může učinit, pokud odsouzený vykonal polovinu uloženého trestu odnětí svobody za přečin a svým chováním a plněním povinností prokázal polepšení a lze očekávat, že odsouzený v budoucnosti povede řádný život. Trest odnětí svobody se v trest domácího vězení mění tak, že každý den zbylého nevykonaného trestu odnětí svobody se počítá jako jeden den trestu domácího vězení. V tomto případě může výměra trestu domácího vězení přesáhnout výše zmíněné dva roky.⁵⁸

Dle mého názoru je tento novější trest vhodným způsobem, jak nahradit nepodmíněný trest odnětí svobody, ale domnívám se, že Česká republika na něj ještě není dostatečně připravena. Nákup elektronických náramků, které by měly nepřetržitě monitorovat pohyb odsouzeného, se stále odsouvá, navíc je značně finančně nákladný a Probační a mediační služba při veškeré snaze nemůže dostatečně kontrolu dodržování podmínek domácího vězení zajistit.

2.4.4 Obecně prospěšné práce

Dalším alternativním trestem k nepodmíněnému trestu odnětí svobody je trest obecně prospěšných prací, který spočívá v povinnosti odsouzeného vykonat práci k obecně prospěšným účelům jako je např. údržba veřejných prostranství, úklid a údržba veřejných budov a komunikací či jiné činnosti ve prospěch obcí, státních nebo jiných obecně prospěšných institucí, které se zabývají vzděláním a vědou, kulturou, školstvím, ochranou zdraví, požární ochranou, ochranou životního prostředí, podporou a ochranou mládeže, ochranou zvířat, humanitární, sociální,

⁵⁷ ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník. In: Sbíрка zákonů. 9. února 2009. Částka 11. § 60

⁵⁸ ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník. In: Sbíрка zákonů. 9. února 2009. Částka 11. § 57a

charitativní, náboženskou, tělovýchovnou a sportovní činností.⁵⁹

Soud může uložit tento trest, pokud odsuzuje pachatele za přečin, ale ve většině případů ho neuloží tehdy, pokud již byl pachateli za poslední tři roky uložen, ale byl mu přeměněn na trest odnětí svobody. Obecně prospěšné práce mohou být uloženy samostatně i vedle jiného trestu. Samostatně budou uloženy, jestliže soud má za to, že vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele není jiného trestu potřeba. Trest obecně prospěšných prací nemůže být uložen vedle trestu domácího vězení a trestů odnětí svobody. Může ale být uložen i v případě, že trestní zákoník za trestný čin tento trest nestanoví.

Tento trest může být uložen v rozmezí od 50 do 300 hodin a spolu s ním může soud uložit taktéž přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, či náhradu způsobené škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení. Při ukládání soud bere ohled na stanovisko pachatele a jeho zdravotní stav.

Odsouzený je povinen trest vykonat osobně, bezplatně a nejpozději do dvou let od jeho uložení, což kontroluje probační úředník. Do této dvouleté lhůty se nezapočítává doba výkonu trestu nebo vazby a taktéž doba, po kterou odsouzený nemohl trest vykonat ze zdravotních důvodů. Pokud ovšem pachatel úmyslně trest nevykonává, nevede řádný život, poruší podmínky trestu nebo maří výkon trestu, může soud trest obecně prospěšných prací přeměnit v trest domácího vězení, v peněžitý trest nebo trest odnětí svobody. I jen započatá jedna hodina nevykonaného trestu obecně prospěšných prací se počítá jako jeden den domácího vězení. Pokud odsouzený nevykoná peněžitý trest, tak mu bude ustanoven náhradní trest odnětí svobody. A v případě trestu odnětí svobody se i jen započatá hodina nevykonaných obecně prospěšných prací počítá jako jeden den odnětí svobody. I zde je však výjimka, kdy soud může ponechat trest v platnosti nebo prodloužit dobu pro jeho výkon až o šest měsíců, i když odsouzený zavedl důvod pro jeho přeměnu.

2.4.5 Propadnutí majetku

Trest propadnutí majetku je nejpřísnějším majetkovým trestem, a proto ho soud

⁵⁹ ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník. In: Sbírka zákonů. 9. února 2009. Částka 11. § 62 odst. 3

může uložit pouze, odsuzuje-li pachatele k výjimečnému trestu nebo za zvlášť závažný zločin, kterým pachatel pro sebe nebo pro jiného získal nebo se alespoň snažil získat majetkový prospěch. Pokud nejsou splněny tyto podmínky, může soud uložit trest propadnutí majetku pouze v případech, ve kterých trestní zákoník uložení tohoto trestu výslovně povoluje a jako trest samostatný může být uložen pouze za předpokladu, že vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a k osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není nutné. Trest propadnutí majetku nikdy nemůže být uložen vedle trestu peněžitého.

Soud může rozhodnout, že trest postihuje buďto celý majetek odsouzeného nebo pouze jeho určenou část. Trestu propadnutí majetku nikdy nepodléhají věci nutné k uspokojení životních potřeb odsouzeného nebo osob, o jejichž výživu nebo výchovu je odsouzený povinen pečovat. Propadnutím majetku zaniká společné jmění manželů a propadlý majetek připadá státu.⁶⁰

2.4.6 Peněžitý trest

Trest peněžitý je považován za jednu z nejdůležitějších alternativ krátkodobých trestů odnětí svobody, tj. trestů do jednoho roku. I když tento trest patří mezi tresty majetkové, neuplatní se pouze u trestných činů proti majetku. Nevýhodou tohoto trestu je, že nepostihuje pouze pachatele trestného činu, ale i jeho rodinu a osoby, vůči kterým má pachatel závazky.⁶¹

Peněžitý trest může soud uložit nejen, jestliže pachatel získal trestným činem majetkový prospěch, ale také v případě, kdy trestní zákoník uložení tohoto trestu dovoluje nebo v případě, kdy soud ukládá trest za přečin a vzhledem k jeho povaze, závažnosti a osobě a poměrům pachatele současně neuloží nepodmíněný trest odnětí svobody. Trest se ukládá v denních sazbách, kterých soud může uložit nejméně 20 a nejvíce 730. Denní sazba pak může činit minimálně 100 Kč a maximálně 50 000 Kč. Počet denních sazeb se určuje dle závažnosti spáchaného trestného činu a jejich výše dle majetkových poměrů pachatele, především dle čistého denního příjmu. Soud tedy trest neuloží, pokud je zřejmé, že by ho pachatel nebyl schopen splnit. Pokud soud k uložení přistoupí, tak v rozhodnutí

⁶⁰ ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník. In: Sbíрка zákonů. 9. února 2009. Částka 11. § 66

⁶¹ NAVRÁTILOVÁ, J. v JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, str. 383

uvede počet a výši denních sazeb a taktéž způsob zaplacení, tedy zda jednorázově či v měsíčních splátkách. Veškeré uhrazené částky připadají státu.

Soud v rozhodnutí rovněž stanoví náhradní trest odnětí svobody v maximální délce čtyř let pro případ, že by odsouzený peněžitý trest neuhradil. Soud ale může nejprve peněžitý trest přeměnit v trest domácího vězení nebo též v trest obecně prospěšných prací. Pokud by odsouzený po této přeměně nevedl řádný život, vyhýbal by se nástupu výkonu trestu, porušil by podmínky výkonu nebo by jinak mařil výkon trestu či trest úmyslně nevykonal, přeměnil by soud náhradní trest v trest odnětí svobody ve výši původně stanovené již v samotném rozhodnutí, tedy nejvíce na dobu čtyř let s tím, že tento trest nesmí přesahovat horní hranici trestní sazby uvedené ve zvláštní části trestního zákoníku u spáchaného trestného činu.

2.4.7 Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty

Tento trest patří mezi tresty majetkové a jeho hlavním účelem je zlikvidovat věc nebo jinou majetkovou hodnotu, která sloužila nebo by mohla posloužit k dalšímu páčání trestné činnosti, znesnadnit pachateli podmínky pro páčání další trestné činnosti a taktéž zabavit pachateli prospěch z trestné činnosti. Trest propadnutí tedy spočívá v odnětí vlastnického nebo jiného majetkového práva odsouzenému v okamžiku, kdy rozhodnutí soudu nabylo právní moci.⁶² Veškeré takto propadnuté věci a jiné majetkové hodnoty připadají státu.

Pojem věc definuje ustanovení § 134 odst. 1 následovně: „*Věcí se rozumí i ovladatelná přírodní síla. Ustanovení o věcech se vztahují i na živá zvířata, zpracované oddělené části lidského těla, peněžní prostředky na účtu a na cenné papíry.*“⁶³

Jinou majetkovou hodnotu definuje hned následující odstavec: „*Jinou majetkovou hodnotou se rozumí majetkové právo nebo jiná penězi ocenitelná hodnota, která není věcí a nevztahují se na ni ustanovení o věcech.*“⁶⁴

Soud může uložit trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty za

⁶² NAVRÁTILOVÁ, J. v JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, str. 385

⁶³ ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník. In: Sbíрка zákonů. 9. února 2009. Částka 11. § 134 odst. 1

⁶⁴ ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník. In: Sbíрка zákonů. 9. února 2009. Částka 11. § 134 odst. 2

podmínky, že věc náleží pachateli a takové věci bylo užito ke spáchání trestného činu, byla ke spáchání určená, pachatel ji získal trestným činem nebo jako odměnu za něj nebo ji pachatel nabyt za věc, kterou získal trestným činem nebo jako odměnu za něj, pokud není hodnota této věci vůči hodnotě nabyté věci zanedbatelná a též pokud pachatel drží věc nebo jinou majetkovou hodnotu v rozporu s jiným právním předpisem. Z logiky věci tedy nemůže být zabaven např. automobil, který pachatel koupil za 800 000 Kč a trestným činem nabyt finanční částku ve výši 5 000 Kč.

Před právní mocí rozhodnutí pachatel nesmí věc nebo jinou majetkovou hodnotu zcizit ani s ní nijak disponovat. Pokud pachatel tento zákaz nedodrží a věc nebo jinou majetkovou hodnotu zničí, poškodí, jinak znehodnotí, zcizí, odstraní nebo zužitkuje, může soud uložit propadnutí náhradní hodnoty ve výši, která odpovídá původní propadlé věci nebo jiné majetkové hodnotě. I tato propadlá náhradní hodnota připadá státu

Tento trest může být uložen vedle trestu jiného nebo taktéž jako trest samostatný, jestliže trestní zákoník uložení tohoto trestu dovoluje a vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a osobě a poměrům pachatele lze předpokládat, že uložení jiného trestu není potřeba.

2.4.8 Zákaz činnosti

Smyslem trestu zákazu činnosti je, že se odsouzenému po dobu výkonu trestu zakazuje výkon určitého zaměstnání, povolání, funkce nebo činnosti, k jejímuž výkonu je nutné zvláštní povolení nebo jejíž výkon upravuje jiný právní předpis. Soud nemůže uložit zákaz libovolné činnosti, ale pouze té, v jejíž souvislosti se pachatel dopustil trestného činu.

Trest zákazu činnosti soud ukládá na jeden rok až deset let. Může být uložen vedle trestu jiného i jako trest samostatný. Jako trest samostatný může být uložen za podmínky, že trestní zákoník jeho uložení dovoluje a vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a osobě a poměrům pachatele není jiného trestu zapotřebí.⁶⁵

Pachateli tedy může být odebrán řidičský průkaz, pokud řídil pod vlivem

⁶⁵ ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník. In: Sbírka zákonů. 9. února 2009. Částka 11. § 73

návykové látky a způsobil tak jinému těžké ublížení na zdraví nebo pachateli odsouzenému za trestný čin podvodu či zpronevěry může být uložen zákaz pracovat ve finančních institucích.

2.4.9 Zákaz pobytu

Smysl trestu zákazu pobytu spočívá v tom, že se po dobu jeho výkonu odsouzený nemůže zdržovat na určitém místě a k přechodnému pobytu na takovém místě v nutné osobní záležitosti musí mít odsouzený povolení, které uděluje policejní orgán. Zákaz pobytu se ovšem nemůže vztahovat na místo, kde má pachatel trvalý pobyt.

Trest může být uložen na jeden rok až deset let za úmyslný trestný čin, vyžaduje-li to vzhledem k dosavadnímu způsobu života pachatele a místu páčání trestné činnosti ochrana veřejného pořádku, rodiny, zdraví, mravnosti nebo majetku. Trest může být uložen samostatně za trestný čin, na který trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody nepřevyšující tři léta a soud má vzhledem k okolnostem za to, že uložení jiného trestu není třeba. Na dobu výkonu trestu mohou být uložena také přiměřená omezení a přiměřené povinnosti směřující k tomu, aby pachatel vedl řádný život, náhrada škody nebo odčinění nemajetkové újmy a rovněž vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem.⁶⁶

2.4.10 Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce

Tento trest je trestem poměrně novým, když byl do našeho právního řádu zaveden v roce 2010 spolu s trestem domácího vězení. Jeho smyslem je zabránit známým výtržníkům v páčání dalších výtržností na stanovených akcích. Zásah do práv odsouzeného je zde zaměřený na konkrétní oblast, ve které k páčání úmyslné trestné činnosti dochází. Nemusí zde jít pouze o chování na místě, kde se daná akce koná, ale taktéž v jejím okolí, při přemísťování na akci nebo v souvislosti s takovou akcí.⁶⁷

Soud může uložit trest zákazu vstupu na vyjmenované akce až na 10 let.

⁶⁶ ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník. In: Sběrka zákonů. 9. února 2009. Částka 11. § 75

⁶⁷ NAVRÁTILOVÁ, J. v JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, str. 390

Jako samostatný může být uložen, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele uložení dalšího trestu není považováno za nutné.

Odsouzený je povinen při výkonu trestu spolupracovat s probačním úředníkem, zejména postupovat podle uloženého probačního plánu, vykonávat stanovené programy sociálního výcviku a převýchovy, programy psychologického poradenství a považuje-li to probační úředník za nutné, je odsouzený povinen se v době konání zakázané akce dostavit k útvaru Policie České republiky.⁶⁸

Se zavedením tohoto trestu do našeho právního řádu plně souhlasím, jelikož násilí, které je možno vidět především na fotbalových stadionech, ale též i na hudebních koncertech a jiných akcích např. různých extremistických skupin již bylo třeba začít aktivně řešit. První trest ve výši 2,5 roku byl uložen poměrně záhy po jeho zavedení, a to v červnu 2010, kdy byl potrestán fotbalový fanoušek, který vhodil přímo na hřiště vedle fotbalového hráče dělobuch.

2.4.11 Ztráta čestných titulů nebo vyznamenání a ztráta vojenské hodnosti

Oba tyto tresty mohou být pouze tresty vedlejšími, jelikož mohou být uloženy pouze vedle jiného trestu. Oba tresty mohou být uloženy vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody, který je uložen nejméně na dva roky a trest ztráty vojenské hodnosti navíc může být uložen též vedle jiného trestu, jestliže to vzhledem k povaze spáchaného trestného činu vyžaduje kázeň a pořádek v ozbrojených silách. Oba tresty jsou ukládány za úmyslné trestné činy spáchané ze zvlášť zavrženíhodné pohnutky, přičemž je na úvaze soudu, zda trest uloží či nikoliv.

Trest ztráty čestných titulů nebo vyznamenání spočívá v tom, že *„odsouzený ztrácí vyznamenání, čestná uznání a jiné čestné tituly udělené podle vnitrostátních právních předpisů.“*⁶⁹ Nicméně tato ztráta neznamená, že odsouzený nemůže čestné tituly nebo vyznamenání znovu nabýt.

Trest ztráty vojenské hodnosti spočívá v tom, že *„se odsouzenému snižuje hodnost v ozbrojených silách na hodnost vojína.“*⁷⁰

⁶⁸ ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník. In: Sbírka zákonů. 9. února 2009. Částka 11. § 77

⁶⁹ ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník. In: Sbírka zákonů. 9. února 2009. Částka 11. § 78

⁷⁰ ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník. In: Sbírka zákonů. 9. února 2009. Částka 11. § 79

2.4.12 Vyhoštění

Účelem trestu vyhoštění je zabránit pachatelům, kteří nejsou občané České republiky v páčání trestné činnosti na našem území. Vyhoštění znamená odnětí práva cizinci k dalšímu pobytu na území České republiky a jeho transport do jiného státu.⁷¹ Z tohoto tedy jasně vyplývá, že občanu České republiky nikdy nemůže být trest vyhoštění uložen.

Trest vyhoštění může být pachateli uložen samostatně nebo vedle jiného trestu, ne však nikdy vedle trestu zákazu pobytu, jestliže to vyžaduje bezpečnost lidí, majetku nebo jiný obecný zájem. Soud má možnost uložit trest v rozmezí od jednoho roku do deseti let nebo na dobu neurčitou.

Trest nebude nikdy uložen, pokud se nepodařilo zjistit státní příslušnost pachatele, pachateli byl udělen azyl nebo doplňková ochrana, pachatel má na území České republiky povolen trvalý pobyt, má zde pracovní a sociální zázemí, pokud hrozí pachateli, že bude ve státě, do kterého má být vyhoštěn, pronásledován pro svoji rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, příslušnost k sociální skupině, politické nebo náboženské smýšlení, nebo jestliže by ho vyhoštění vystavilo mučení či jinému nelidskému nebo ponižujícímu zacházení či trestu, dále pokud je pachatel občanem Evropské unie nebo jeho rodinným příslušníkem a má na našem území povolen trvalý pobyt, nebo je cizincem s přiznaným právním postavením dlouhodobě pobývajícího rezidenta, je-li pachatel občanem Evropské unie a v posledních deseti letech nepřetržitě pobývá na našem území a nakonec je-li pachatelem dítě, které je občanem Evropské unie, ledaže by vyhoštění bylo v jeho nejlepším zájmu.⁷²

⁷¹ NAVRÁTILOVÁ, J. v JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, str. 392

⁷² ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník. In: Sbírka zákonů. 9. února 2009. Částka 11. § 80 odst. 3

3 Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody

Výkon trestu odnětí svobody upravuje hned několik zákonů, mezi které patří trestní zákoník, trestní řád, zákon o výkonu trestu odnětí svobody, zákon o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky a taktéž vyhláška ministerstva spravedlnosti, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. Důležité jsou také vnitřní řády jednotlivých věznic, které stanoví ředitelé věznic se souhlasem generálního ředitelství Vězeňské služby a určí v nich denní rozvrh chodu věznice, činnost odsouzených a jejich podíl na řešení otázek souvisejících se životem ve věznici.

Výkonem trestu odnětí svobody by měl být především sledován jeho účel, kterým je dle zákona „prostředky stanovenými tímto zákonem působit na odsouzené tak, aby snižovali nebezpečí recidivy svého kriminálního chování a vedli po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem, chránit společnost před pachateli trestných činů a zabránit jim v dalším páchání trestné činnosti.“⁷³

3.1 Nařízení výkonu trestu

Prvním předpokladem, aby mohlo trestní řízení dojít až do řízení vykonávacího je existence rozhodnutí soudu, kterým se ukládá trest a toto rozhodnutí musí být vykonatelné. Vykonatelnost rozhodnutí vytyčuje podmínky, které musí být splněny, aby bylo možné přistoupit k výkonu rozhodnutí. Rozumíme tímto skutečnost, že obsah rozhodnutí může být vynucen orgány činnými v trestním řízení proti tomu, komu rozhodnutí ukládá nějakou povinnost.⁷⁴

Jakmile rozhodnutí splňuje tuto podmínku, předseda senátu nařídí jeho výkon a toto nařízení zašle příslušné věznici. Taktéž vyzve odsouzeného, který je na svobodě, k nástupu výkonu trestu, uvede mu věznici, do které má nastoupit a určí lhůtu, do kdy má tak učinit. Předseda senátu může odsouzenému poskytnout lhůtu navíc k obstarání osobních záležitostí, a to v maximální délce jednoho měsíce. Zároveň odsouzeného poučí, že pokud do vymezené lhůty dobrovolně do vězení nenastoupí, bude do výkonu trestu dodán policejním orgánem. Je-li odsouzený ve vazbě, předseda senátu pouze nařídí převedení odsouzeného

⁷³ ČESKO. Zákon č. 169 ze dne 30. června 1999, o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: Sběrka zákonů. 3. srpna 1999. Částka 58. § 1 odst. 2

⁷⁴ ŘÍHA, J. v JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo procesní. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, str. 706

z výkonu vazby do výkonu trestu odnětí svobody.

Pokud odsouzený řádně trest nastoupí, věznice o tom informuje soud. V opačném případě předseda senátu přikáže, aby byl odsouzený k výkonu trestu odnětí svobody dodán. Stejně bude soud postupovat v případě, kdy bude zjištěno, že pobyt odsouzeného na svobodě je nebezpečný nebo je zde obava z jeho útěku či skrývání.

Řada odsouzených má s nástupem do výkonu trestu odnětí svobody problém, a to psychický, kdy se obávají vězeňského života, zdravotní, kdy mají strach, že jim ve věznici nebude poskytnuta dostatečná zdravotní péče či dojde ke zhoršení jejich zdravotního stavu, nebo také mají obavu o zabezpečení své rodiny. Tyto důvody a mnohé další směřují k tomu, že odsouzení záměrně k výkonu trestu nenastoupí. Z těchto důvodů tedy zákonodárce zavedl do trestního zákoníku trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, ze kterého vyplývá, že pokud odsouzený na výzvu soudu bez závažného důvodu nenastoupí trest odnětí svobody nebo se bude nástupu jinak bránit, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.⁷⁵

V zákonem vymezených případech může být výkon trestu odnětí svobody na nezbytnou dobu odložen. Prvním možným důvodem je skutečnost, že by výkon trestu ohrozil život odsouzeného nebo jeho zdraví, což musí být podloženo lékařskou zprávou. Pokud z tohoto důvodu odsouzený o odklad požádá, ale předseda senátu o takovém ohrožení není přesvědčen, vyzve odsouzeného, aby lékařské zprávy předložil v příslušné věznici při nástupu výkonu trestu, a ta zhodnotí, zda se odsouzený výkonu trestu podrobit může, či zda je to nevhodné a v tom případě navrhne soudu odklad výkonu trestu. Ústavní soud České republiky odklad považuje za „*institut, který má především zabránit tomu, aby se ve výkonu trestu odnětí svobody nacházely osoby trpící vážnými chorobami, které není možno léčit ve výkonu trestu*“ a smysl má především tehdy, kdy „*zdravotní stav odsouzeného neumožňuje aktuálně, aby se vůbec podrobil režimu výkonu trestu.*“⁷⁶ O takovém odkladu lze rozhodnout i opakovaně, pokud důvody stále trvají. Pokud však důvody již pominuly a dalšího odkladu není potřeba, předseda

⁷⁵ VICHEREK, R. Nenastoupení do výkonu trestu odnětí svobody jako trestný čin. EPRAVO.CZ [online]. 12. července 2011 [cit. 2014-03-09]. Dostupné na WWW: <http://www.epravo.cz/top/clanky/nenastoupeni-do-vykonu-trestu-odneti-svobody-jako-trestny-cin-74830.html>

⁷⁶ Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 20. 6. 2006, sp. zn. I.ÚS 373/06

senátu rozhodne o odvolání odkladu nebo také může zkrátit dobu, na kterou byl odklad původně povolen.⁷⁷

Výkon trestu se obligatorně odkládá na dobu jednoho roku v případě, kdy odsouzenou je těhotná žena nebo matka novorozeného dítěte. Smyslem odkladu je, aby nebyl ohrožen zdravotní stav odsouzené během těhotenství, byl umožněn nerušený vývoj dítěte a též aby bylo umožněno odsouzené řádně pečovat o narozené dítě po určitou dobu po porodu.⁷⁸

U krátkodobých trestů odnětí svobody nepřevyšujících jeden rok lze výkon trestu odložit z důležitých důvodů na dobu nejvýše tří měsíců. Pojem důležité důvody zákon bohužel nespecifikuje.

Odklad na dobu delší než tři měsíce může povolit předseda senátu jen výjimečně a ze zvlášť důležitých důvodů, zejména mohl-li by výkon trestu mít pro odsouzeného či jeho rodinu mimořádně těžké následky. V takovém případě lze odklad povolit nejdéle na dobu šesti měsíců od právní moci odsuzujícího rozsudku.⁷⁹

Předseda senátu může již povolený odklad odvolat v případě, kdy odsouzený odkladu zneužívá nebo je zde obava, že uprchne. Zneužíváním odkladu je myšlena nulová snaha odsouzeného o odstranění důvodů, pro které byl odklad povolen. V případě odvolání odkladu z důvodu útěku odsouzeného musí existovat skutečnosti odůvodňující podezření, že se odsouzený bude zdržovat na neznámém místě v České republice, či uprchne do ciziny.

3.2 Nástup do výkonu trestu

Odsouzeného lze přijmout do výkonu trestu odnětí svobody pouze na základě písemného nařízení vyhotoveného soudem. Po přijetí je nutné ověřit totožnost odsouzeného, poté je provedena osobní prohlídka výlučně osobou stejného pohlaví a také potřebná hygienická a protiepidemická opatření. Z věcí, které si s sebou odsouzený přinesl, jsou rozděleny ty, které si může ponechat a ty, které budou uloženy u správy věznice. Odsouzený je oprávněn si ponechat písemnosti

⁷⁷ ŠKVAJN, P. v ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád III. § 315 až 471. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 3757

⁷⁸ ŠKVAJN, P. v ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád III. § 315 až 471. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 3759

⁷⁹ ČESKO. Zákon č. 141 ze dne 29. listopadu 1961, o trestním řízení soudním (trestní řád). In: Sběrka zákonů. 9. prosince 1961. Částka 66. § 323 odst. 2

týkající se trestního řízení, jiné úřední písemnosti, fotografie, dopisy, právní předpisy, knihy, časopisy, noviny, kapesní nebo náramkové hodinky, psací potřeby, věci potřebné k vedení korespondence, ruční mlýnek na kávu, elektrický holicí stroje, hrnek a základní hygienické potřeby. Odsouzený je oprávněn mít u sebe také přenosný radiopřijímač, u kterého ale provede správa věznice kontrolu, zda do něj nebylo nainstalováno nežádoucí zařízení. Ředitel věznice může též povolit ponechání i věcí dalších. Všechny věci by měly být v rozumném množství, aby si je mohl odsouzený uložit ve své skřínce. Ostatní věci, včetně peněz a cenností správa věznice odsouzenému na žádost uloží, přičemž osobní doklady jsou zásadně přebírány vždy.⁸⁰

O nástupu odsouzeného do výkonu trestu jsou informovány jednotlivé orgány, tedy soud, který rozhodoval o věci v prvním stupni, policejní orgán dle místa pobytu odsouzeného, orgán sociálně-právní ochrany dětí nebo koordinátor péče o občany společensky nepřizpůsobené, Generální ředitelství Vězeňské služby, případně vojenská správa a též orgán sociálního zabezpečení, pokud je odsouzený důchodce či pobírá výsluhu nebo příspěvek za službu.

Po nástupu jsou odsouzení ubytováni v přijímacím oddělení většinou nejdéle na dobu jednoho týdne a podrobí se preventivní lékařské prohlídce, po jejímž ukončení rozhodne Generální ředitelství o umístění odsouzeného do konkrétní věznice toho typu, který je uveden v rozhodnutí soudu. Již zde jsou odsouzení rozděleni podle několika kritérií. Ženy a muži jsou umístěni odděleně, dále mladiství od dospělých, aby bylo zabráněno negativním vlivům, které by mohli dospělí na mladistvé mít. Navíc s mladistvými se během výkonu trestního opatření pracuje odlišně. Dále jsou odděleni recidivisté od prvovězňených, aby tito nebyli negativně ovlivňováni, zneužíváni, šikanováni či naváděni k trestné činnosti. Odděleně jsou umístěni i odsouzení za úmyslně spáchané trestné činy a trestné činy z nedbalosti, a to z důvodu jejich odlišného stupně narušení a nebezpečnosti. Zvláště jsou umístěni i trvale pracovní nezařaditelní, kterými jsou odsouzení starší 65 let, pokud sami nezažádají o práci, osoby invalidní ve třetím stupni a ti, jejichž zdravotní stav práci neumožňuje. Další oddělenou skupinou jsou odsouzení s duševními poruchami a poruchami chování a dále odsouzení s uloženým ochranným léčením a zabezpečovací detencí, jelikož tyto osoby

⁸⁰ ČESKO. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345 ze dne 21. prosince 1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In: Sběrka zákonů. 30. prosince 1999. Částka 110. § 3 a 4

vyžadují specifický způsob zacházení.⁸¹

Po umístění jsou odsouzení po dobu maximálně dvou týdnů ubytováni v nástupním oddělení, kde odborní zaměstnanci vypracují zprávu o odsouzeném a navrhnou pro něj vhodný program zacházení. Dále jsou odsouzení seznámeni se svými právy, povinnostmi a vnitřním řádem věznice.

3.3 Práva odsouzených

Všem odsouzeným jsou přiznána stejná práva neohledně na typ věznice, ve kterém trest odnětí svobody vykonávají. Odsouzení mají právo na pravidelnou stravu, přičemž se přihlíží k jejich zdravotnímu stavu, věku a náročnosti práce a taktéž k jejich kulturním a náboženským tradicím v rozsahu, v jakém to je v dané věznici možné. Pokud pro to existují podmínky, mohou si odsouzení připravovat stravu sami.

V místnostech, ve kterých jsou odsouzení ubytováni, musí být lůžko, stůl, židle a uzamykatelná skříňka na osobní věci, kterou mohou zaměstnanci Vězeňské služby kdykoli zkontrolovat. Odsouzení si mohou tento prostor přiměřeně upravit a jsou jim poskytovány potřebné čisticí prostředky k jeho údržbě.

Věznice poskytuje odsouzeným oděv dle aktuálních klimatických podmínek, o který jsou povinni dbát. Vlastní oděvy jsou povoleny při sportovních aktivitách.

Odsouzeným je též poskytnuto denně osm hodin ke spánku, doba nutná k osobní hygieně, úklidu, stravování, nejméně jedna hodina na vycházku a též osobní volno, během kterého odsouzení plní např. aktivity programu zacházení, hrají společenské hry, studují, čtou knihy či časopisy.

Vězeňská služba poskytuje i zdravotní péči ve svých zdravotnických zařízeních a odsouzený na ni má na základě své žádosti nebo pokynu lékaře právo. Pokud nastane situace, kdy zdravotnické středisko nebude moci dostatečnou péči zajistit, je možné trest přerušit a pokud toto nelze, bude trest dočasně vykonáván mimo objekt věznice.⁸²

⁸¹ KALVODOVÁ, V. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, str. 21 až 23

⁸² KALVODOVÁ, V. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, str. 49 a 50

Dalším právem odsouzených je právo přijímat a odesílat korespondenci. Za korespondenci jsou považována písemná sdělení, ke kterým může být přiložena kniha, časopis, noviny a potřeby k vedení korespondence jako např. psací potřeby, obálky, papír a známky.⁸³ Korespondence je odesílána bez omezení a na vlastní náklady odsouzeného. Vězeňská služba je oprávněna její obsah zkontrolovat a také zadržet a předat orgánům činným v trestním řízení, pokud by nabyly dojmu, že je jejím prostřednictvím připravován nebo páchán trestný čin. Nepřípustná je kontrola korespondence mezi odsouzeným a jeho obhájcem, advokátem, státními orgány České republiky nebo mezinárodními organizacemi. Tato korespondence se odevzdává již v zalepených obálkách na rozdíl od běžné korespondence. Odsouzený má možnost odevzdat korespondenci vychovateli nebo ji vložit do schránky, která se v pracovních dnech denně vybírá. Odsouzeným, kteří neumí číst, se došlá korespondence přečte a těm, kteří neumí psát, se poskytuje při sepisování žádostí, stížností či korespondence s advokátem pomoc.

Odsouzený má právo používat na vlastní náklady telefon ve vymezené době, aby mohl kontaktovat osobu blízkou, svého obhájce nebo advokáta a je-li to v zájmu nápravy odsouzeného nebo ze závažných důvodů též osoby jiné. Pojem osoba blízká je v trestním zákoníku definován jako „*příbuzný v pokolení přímém, osvojitel, osvojenec, sourozenec, manžel a partner; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké jen tehdy, kdyby újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní.*“⁸⁴ I telefonáty podléhají kontrole Vězeňské služby, a to buď formou následné kontroly zaznamenaného rozhovoru, nebo formou odposlechu. Pokud by telefonát vzbudil podezření, že je připravován nebo páchán trestný čin, bude záznam předán orgánům činným v trestním řízení nebo v případě odposlechu se hovor přeruší a učiní se o něm oznámení. Pokud při kontrole Vězeňská služba zjistí, že odsouzený hovoří se svým advokátem, ihned odposlech ukončí a případný záznam zničí. Informace, které už se případně dozvěděla, nesmí v žádném případě nijak použít.

Právo přijímat návštěvy na dobu tří hodin během jednoho kalendářního

⁸³ KALVODOVÁ, V. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, str. 53 a 54

⁸⁴ ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník. In: Sbírnka zákonů. 9 února 2009. Částka 11. § 125

měsíce je dalším právem, které odsouzeným náleží. Pro uskutečňování návštěv jsou vyhrazeny k tomu uzpůsobené místnosti, popřípadě je možné se souhlasem lékaře navštívit odsouzeného i ve zdravotnickém zařízení. Při vstupu jsou osoby starší 15 let povinny předložit občanský průkaz nebo cestovní pas, jelikož veškeré návštěvy odsouzeného se evidují. Navštívit odsouzeného mohou najednou nejvýše čtyři osoby včetně osob nezletilých, které se ale mohou účastnit pouze za doprovodu osoby starší 18 let. Během návštěv se odsouzení musí chovat slušně, nesmějí odevzdávat ani přijímat peníze, dopisy nebo jiné věci. Pokud odsouzený nebo návštěva porušují pořádek, kázeň nebo bezpečnost věznice, je zaměstnanec Vězeňské služby oprávněn návštěvu přerušit nebo rovnou ukončit. Před a po skončení návštěvy je odsouzený povinen se podrobit osobní prohlídce, aby bylo zabráněno předávání zakázaných věcí a jejich vnášení do věznice. I přes takové prohlídky se ovšem do věznice nepovolené věci dostávají. Již nejednou bylo zjištěno, že odsouzení mají u sebe zakázané mobilní telefony, přístup na internet či drogy. Vězeňská služba se snaží takové případy řešit a předcházet jim, ale vynalézavost vězňů je bezmezná.

Dalším právem je právo na poskytování duchovních a sociálních služeb. Věznice umožňuje odsouzeným společné náboženské obřady v době pracovního klidu a umožňuje církvím, aby se podílely na naplňování účelu výkonu trestu především konáním bohoslužeb, rozhovory s odsouzenými, pastoračními návštěvami, výkladem náboženských textů, poskytováním duchovní a náboženské literatury, pořádáním přednášek, besed, koncertů a jinými vhodnými způsoby. Sociální služby jsou poskytovány obecními úřady obcí s rozšířenou působností a jejich hlavním cílem je pomáhat odsouzeným při přípravě na jejich soběstačný život po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

Odsouzení mají právo i na uspokojování kulturních potřeb, což je zajištěno knihami, denním tiskem, časopisy, včetně zahraničních, a věcmi potřebnými k vedení korespondence, které mohou odsouzeným zasílat jejich příbuzní nebo jiné osoby, či si je mohou sami odsouzení na svůj náklad objednávat a taktéž samotnou věznicí, která zajišťuje provoz knihovny a v rámci možností zabezpečuje její vybavení různými žánry knih. Vězeňská služba má právo výše uvedené věci odebrat za předpokladu, že jakýmkoliv způsobem narušují účel výkonu trestu. Důvodem pro odebrání může být u knih či časopisů propagace různých forem násilí, rasové, náboženské či etnické nesnášenlivosti, fašismu nebo

jiné formy hnutí, či vzorky alkoholu, které byly součástí nějaké tiskoviny.⁸⁵

Mezi práva odsouzených patří rovněž právo půjčovat si a hrát společenské hry, které mají ve věznici k dispozici a taktéž si mohou koupit, nechat zaslat nebo dovézt a používat věci sloužící ke vzdělávání nebo jako součást programu zacházení nebo zájmové činnosti, pokud nejde o věci zakázané či by jejich používání narušovalo pořádek, škodilo zdraví nebo jinak omezovalo ostatní odsouzené.

Odsouzení mají právo také na nákup běžných potravin jako je pečivo, sýry, uzeniny, sladkosti, káva a čaj, na nákup věcí osobní potřeby, mezi které patří drogerie, tabák, osobní prádlo, věci potřebné k vedení korespondence a též věci pro zájmovou činnost nebo realizaci programu zacházení jako jsou knihy, časopisy, společenské hry, sportovní potřeby či potřeby pro ruční tvorbu.⁸⁶ Ve věznici se za tímto účelem zřizují prodejny, ve kterých mohou odsouzení minimálně jednou, zpravidla však dvakrát týdně nakupovat. Nákup odsouzení platí bezhotovostně z finančních prostředků, se kterými mohou volně disponovat, přičemž ředitel věznice může těmito prostředky nejdříve uhradit výdaje za léky, zdravotnické prostředky nebo zdravotní výkony. Ředitel věznice může také stanovit maximální částku, za kterou smí odsouzený uskutečnit jeden nákup.

Jednou za šest měsíců mají odsouzení právo přijmout balíček do hmotnosti pěti kilogramů obsahující potraviny a věci pro osobní potřebu. Balíček může být poslán poštou nebo předán při návštěvě a v obou případech je zaměstnanci Vězeňské služby kontrolován. Odsouzenému se po kontrole nepředají věci, které odporují účelu výkonu trestu a jsou zakázány. Mezi takové věci patří např. zbraně, mobilní telefony, peníze, léky, alkoholické nápoje, návykové látky a další věci, které mohou ohrozit život nebo zdraví odsouzených a zaměstnanců věznice. Pokud odsouzený nemá na balíček právo, odmítne jeho přijetí nebo obsahuje věci, které nemohou být odsouzenému předány, je zaslán zpět odesílateli nebo vrácen přímo při návštěvě. Veškeré předané balíčky, včetně jejich hmotnosti a stavu obalu, se evidují. Mezi tyto balíčky se nepočítají zásilky obsahující prádlo, oděv a potřeby k realizaci programu zacházení, pro vzdělávání nebo zájmovou činnost. U těchto balíčků omezení není.

⁸⁵ KALVODOVÁ, V. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, str. 71

⁸⁶ KALVODOVÁ, V. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář. 1. Vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, str. 73

Odsouzenému mohou být zasílány též peníze, které se mu nepředávají, ale jsou uloženy na jeho účtu vedeném věznicí a slouží k nakupování či mohou být určeny výslovně na úhradu zdravotních služeb, léků a regulačních poplatků a v tom případě jsou uloženy na zvláštní účet, ze kterého lze hradit pouze takové výdaje. V případě, že odsouzený nesouhlasí s přijetím peněz, jsou odeslány zpět odesílateli. Pokud odsouzený nehradí škodu nebo nemajetkovou újmu stanovenou rozsudkem, pohledávky spojené s trestním řízením, soudní a správní poplatky nebo škodu nebo nemajetkovou újmu způsobenou Vězeňské službě během výkonu trestu, může odsouzený k nakupování a k úhradě zdravotních služeb použít jen polovinu zaslaných peněz a zbylá polovina je použita na úhradu výše uvedených pohledávek. Odsouzený musí mít vždy dostatek peněz na cestu domů a stravu na jeden den po propuštění z výkonu trestu. Pokud má odsouzený částku nižší, nemůže nakupovat ani jinak s penězi nakládat.

Odsouzeným je poskytována ochrana jejich práv a tyto svá práva a zájmy mohou uplatňovat prostřednictvím stížností a žádostí adresovaných jednotlivým orgánům České republiky nebo orgánům mezinárodním, které je vyřizují. Tyto stížnosti a žádosti odsouzení vhazují do schránek jako ostatní korespondenci, ale v zalepených obálkách, jelikož nepodléhají kontrole. Odsouzený má právo také na poskytování právní pomoci advokátem, a to prostřednictvím korespondence, telefonátů či návštěv bez přítomnosti dalších osob.

Ochrana před neoprávněným násilím, ponižováním, urážkami nebo výhrůzkami je dalším právem odsouzených. Zjistí-li zaměstnanec Vězeňské služby takové chování nebo je-li mu oznámeno odsouzeným, musí neprodleně takovému jednání zamezit a oznámit to řediteli věznice. Pokud se takového jednání dopustí sám zaměstnanec Vězeňské služby, nesmí do skončení vyšetřování přijít do styku s odsouzeným. Pokud se takto choval odsouzený, věznice musí přijmout taková opatření, aby odsouzený neměl šanci takové jednání opakovat.

3.4 Povinnosti odsouzených

Odsouzení jsou povinni po dobu výkonu trestu strpět omezení základních práv a svobod, jejichž výčet obsahuje zákon o výkonu trestu odnětí svobody a jedná se o nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, svobodu pohybu a pobytu, zachování

listovního tajemství a tajemství jiných písemností, záznamu a zpráv, právo svobodné volby povolání, právo na stávku, sdružovat se ve spolcích, společnostech a jiných sdruženích, zakládat odborové organizace a právo sdružovat se v nich, podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost, právo svobodné volby poskytovatele zdravotních služeb a zdravotnického zařízení, právo zakládat politické strany nebo politická hnutí a sdružovat se v nich a nemohou vykonávat volené a jiné veřejné funkce.⁸⁷

Odsouzení jsou povinni dodržovat stanovený pořádek, kázeň, plnit pokyny a příkazy zaměstnanců Vězeňské služby, pracovat, pokud jim práce byla přidělena a nebyli uznáni dočasně pracovně neschopnými nebo zdravotně nezpůsobilými k výkonu práce, plnit program zacházení, šetrně zacházet se svěřenými věcmi, nepoškozovat cizí majetek, mezi který patří oděv, zapůjčené knihy nebo společenské hry, dále jsou povinni dodržovat zásady slušného jednání např. zdravit, oslovovat a slušně vystupovat vůči zaměstnancům Vězeňské služby, spoluodsouzeným i návštěvám a jinými způsoby dodržovat stanovený vnitřní řád věznice.

Odsouzení jsou též povinni podrobit se osobní a další prohlídce, aby bylo zamezeno výskytu zakázaných věcí uvnitř věznic, umožnit kontrolu svých osobních věcí zaměstnancům Veřejné služby, podrobit se preventivní vstupní, periodické, mimořádné a výstupní lékařské prohlídce, nutným diagnostickým a laboratorním vyšetřením i očkování, podrobit se úkonům nutným k identifikaci a zpracování komplexní zprávy, nahlásit onemocnění, úrazy či zranění, podrobit se opatřením nutným k potlačení výroby, držení nebo zneužívání návykových látek a jedů a dodržovat zásady hygieny. Dále mají odsouzení za povinnost oznámit, že jsou uživateli důchodu, výsluhového příspěvku nebo mají příjem podléhající dani z příjmu a z těchto prostředků zasílat věznicí úhrady nákladů výkonu trestu, odevzdat do úschovy věznice věci, jejichž držení je zakázáno nebo není v souladu s účelem výkonu trestu, uhradit náklady za poskytnuté zdravotní služby nad rámec hrazený veřejným zdravotním pojištěním, oznámit věznicí jméno obhájce nebo advokáta, který je bude zastupovat v jiné věci nebo jim poskytovat právní služby, oznámit již při příjmu případnou účast na důchodovém spoření, oznámit změnu zdravotní pojišťovny a osobních nebo rodinných údajů. Mezi povinnosti

⁸⁷ ČESKO. Zákon č. 169 ze dne 30. června 1999, o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: Sběrka zákonů. 3. srpna 1999. Částka 58. § 27

odsouzených patří i podrobit se vyšetření ke zjištění, zda užili návykovou látku a pokud se prokáže, že ano, tak uhradit náklady na takové vyšetření, dodržovat zákaz kouření na určených místech a během osmihodinové doby ke spánku dodržovat noční klid.⁸⁸

Odsouzení mají povinnost dodržovat zákaz navazovat styky s jinými osobami v rozporu se zákonem, vyrábět, přechovávat a konzumovat alkoholické nápoje nebo jiné návykové látky, vyrábět a přechovávat předměty použitelné k ohrožení bezpečnosti osob a majetku nebo k útěku, přechovávat a rozšiřovat tiskoviny propagující národnostní, etnickou, rasovou, náboženskou nebo sociální nesnášenlivost, fašismus a jiná podobná hnutí nebo obsahující popis výroby a použití jedů, výbušnin, zbraní, střeliva nebo návykových látek. Odsouzení mají také zákaz hrát hry o peníze, věci nebo služby, tetovat sebe nebo jiné, předstírat poruchy zdraví nebo se úmyslně poškozovat a prodávat, směňovat nebo darovat věci bez souhlasu Vězeňské služby.⁸⁹

3.5 Zacházení s odsouzenými

Aby bylo dosaženo účelu výkonu trestu co nejlépe, je pro každého odsouzeného, s výjimkou odsouzených k trestu odnětí svobody nepřevyšující tři měsíce, zpracován, na základě komplexní zprávy vypracované během jeho pobytu v nástupním oddělení, program zacházení. Program zacházení se zpracovává s ohledem na délku trestu, charakteristiku odsouzeného a důvody páchané trestné činnosti a jeho obecným cílem je pozitivně ovlivňovat chování a jednání odsouzeného, zmírňovat negativní účinky věznění a připravit odsouzeného na řádný a soběstačný život po propuštění z výkonu trestu.⁹⁰

Pokud je to možné, nabídne věznice odsouzenému výběr z několika alternativ programů, přičemž program se člení na pracovní, vzdělávací, speciální výchovné a zájmové aktivity a oblast utváření vnějších vztahů. Mezi pracovní aktivity patří zaměstnávání, práce potřebná k zajištění každodenního chodu věznice a pracovní terapie. Vzdělávacími aktivitami se rozumí vzdělání

⁸⁸ ČESKO. Zákon č. 169 ze dne 30. června 1999, o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: Sběrka zákonů. 3. srpna 1999. Částka 58. § 28 odst. 2

⁸⁹ ČESKO. Zákon č. 169 ze dne 30. června 1999, o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: Sběrka zákonů. 3. srpna 1999. Částka 58. § 28 odst. 3

⁹⁰ KALVODOVÁ V. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, str. 132

organizované či realizované středním odborným učilištěm a odborným učilištěm, vzdělání vedené nebo kontrolované zaměstnanci oddělení výkonu trestu nebo vzdělávání v korespondenčních kurzech a v síti základních, středních, vyšších odborných nebo vysokých škol České republiky. Za speciální výchovné aktivity jsou považována individuální a skupinová speciální pedagogická a psychologická působení vedená zaměstnanci, především terapeutická, sociálně právní poradenství a trénink zvládnutí agresivity. Zájmovými aktivitami pak jsou různé formy individuální i skupinové zájmové činnosti organizované a vedené odborně vzdělanými zaměstnanci rozvíjející schopnosti, znalosti a sociální dovednosti odsouzených.⁹¹ Vybraný program musí obsahovat jasný cíl pro odsouzeného, např. získání vyšší pracovní kvalifikace, dosažení určitého stupně vzdělání, získání pracovních návyků či jiných dovedností nebo zvládnutí krizových situací⁹² a odsouzený ho musí potvrdit svým podpisem. V případě, že si odsouzený žádný program z nabídnutých alternativ nevybere, je povinen se zúčastnit alespoň programu minimálního, který je stanoven vnitřním řádem věznice a jehož základem jsou pracovní aktivity dle zdravotního stavu odsouzeného.

Plnění stanoveného programu zacházení se v pravidelných intervalech hodnotí. Jednou za měsíc je program zacházení vyhodnocován ve věznicích pro mladistvé. Dvakrát měsíčně pak ve věznicích s dohledem, dozorem a ve výstupních odděleních věznic s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. Jednou za tři měsíce je tak činěno ve věznicích s ostrahou a jednou za šest měsíců ve věznicích se zvýšenou ostrahou. Při hodnocení se program zacházení dle vývoje osobnosti, chování a jednání odsouzeného obměňuje, aby vyhovoval aktuálním potřebám. Plnění tohoto programu je i základním hlediskem pro návrh na přeřazení odsouzeného do jiného typu věznice.

3.5.1 Zaměstnávání odsouzených

Odsouzený, který byl zařazen do práce, je povinen tuto práci vykonávat, je-li zdravotně způsobilý, přičemž se na něj vztahují právní předpisy jako na zaměstnance v pracovním poměru. Věznice vytváří podmínky, aby odsouzení

⁹¹ ČESKO. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345 ze dne 21. prosince 1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In: Sbírka zákonů. 30. prosince 1999. Částka 110. § 36

⁹² KALVODOVÁ, V. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, str. 135

mohli pracovat, a to buď v rámci svého provozu, výroby nebo podnikatelské činnosti, anebo tak dojednávají s jinými subjekty. V rámci provozu věznice odsouzení vykonávají např. údržbu, základní stavební práce, úklid a pomoc v kuchyni. Podnikatelská činnost věznice se zaměřuje třeba na dřevovýrobu, kovovýrobu, třídění odpadů, knihařskou výrobu, praní prádla nebo různé opravy. Jinými subjekty zaměstnávajícími odsouzení jsou především malí a střední podnikatelé, u nichž odsouzení pracují především manuálně na kompletaci výrobků, balení propagačních materiálů, lepení obálek nebo vyrábí jednoduché sklářské výrobky.⁹³ S prací u takových subjektů musí odsouzený souhlasit, přičemž tento souhlas může kdykoliv odvolat.

Před zařazením do práce se odsouzený musí seznámit se svými právy a povinnostmi, s předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, s protipožárními předpisy a je-li to vzhledem k povaze práce potřebné, musí být i náležitě zaškolen. Zákaz školení a zařazování odsouzených platí pro práci s výbušninami a u práce s omamnými a psychotropními látkami nebo jedy je nutná zvýšená kontrola odsouzených při práci.

Odsouzeným náleží za vykonanou práci odměna, ze které se provádí standardní srážky zálohy na daň a pojistné a navíc se z ní hradí výživné, má-li odsouzený takovou povinnost, náklady výkonu trestu a další náklady odsouzeného spojené s výkonem trestu. Zbývající část odměny slouží jako kapesné a zbytek se ukládá na účet odsouzeného.

Povinnost pracovat se nevztahuje na odsouzené starší 65 let, plně invalidní, na ty, jejichž zdravotní stav trvalé pracovní zařazení neumožňuje a na dočasně pracovní neschné.

Prioritou Vězeňské služby je rozšiřovat možnosti zaměstnávání odsouzených, ale i tak se zaměstnanost pracovní způsobilých reálně pohybuje v rozmezí 55 % až 61 %.

3.5.2 Vzdělávání odsouzených

Naprostou většinu odsouzených tvoří osoby se základním vzděláním (přes 40 % odsouzených) a osoby vyučené bez maturity (téměř 40 % odsouzených), a i proto

⁹³ KALVODOVÁ, V. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, str. 99 a 100

je vzdělávání jednou ze součástí programu zacházení, díky které mají odsouzení šanci se po propuštění lépe začlenit do normálního života a snáze najít uplatnění na trhu práce. Těm odsouzeným, u nichž jsou pro to předpoklady, je umožněno získat vzdělání na základní nebo střední škole, popřípadě si jinými formami zvyšovat svou kvalifikaci. Vzdělání zajišťují většinou odloučená pracoviště středního odborného učiliště, učiliště nebo odborného učiliště. Ve věznicích, ve kterých tato odloučená pracoviště zřízena nejsou, je vzdělávání zajištěno odděleními výkonu trestu.

V případě, že odsouzení během výkonu trestu získají vyšší vzdělání, nesmí toto být z jejich dokladů o vzdělání nijak patrné. Pokud odsouzení nedokončí vzdělání během výkonu trestu, mohou ho na příslušné škole dokončit po propuštění. Na odsouzené zařazené do denní formy studia se hledí, jako by byli zařazení do práce a jsou jim pro studium vytvořeny vhodné podmínky. Odsouzení vykonávající trest ve věznici s dohledem, dozorem nebo ve věznici pro mladistvé, mohou mít z důvodů docházky do školy povolen volný pohyb mimo prostory věznice.

3.5.3 Odměny

Odměny jsou velmi významným prostředkem, jak motivovat odsouzené k požadovanému řádnému chování a dosahovat tak účelu výkonu trestu odnětí svobody. Odměnou může být ohodnoceno vzorné plnění povinností, aktivní přístup k plnění programu zacházení nebo příkladný čin odsouzeného, kterým třeba zachránil život jiného odsouzeného, překazil trestný čin nebo zamezil hrozící škodě.⁹⁴ Udělení odměny se vždy zaznamenává do spisu odsouzeného a může mít význam pro přeřazení odsouzeného do mírnějšího typu věznice nebo i pro podmíněné propuštění odsouzeného z výkonu trestu.

Odměnou může být vyslovení pochvaly, která se buď sdělí odsouzenému samotnému, nebo před skupinou odsouzených, což může být výraznější motivací pro další odsouzené. Odsouzenému může být zvýšena doba trvání návštěv ze tří na pět hodin za jeden kalendářní měsíc a během této zvýšené doby mohou odsouzeného navštívit nejen osoby blízké, ale návštěva může být povolena i jiným

⁹⁴ KALVODOVÁ, V. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, str. 143 a 144

osobám. Jako odměna může být uděleno i povolení jednorázového nákupu potravin a věcí osobní potřeby odsouzenému, který tímto právem jinak nedisponuje, ovšem pouze za předpokladu, že má v úschově věznice vyšší částku, než je součet ceny jízdného do místa jeho bydliště a stravné na jeden den po propuštění. Další možnou odměnou je zvýšení kapesného maximálně o jednu třetinu až na dobu tří kalendářních měsíců, kdy takto zvýšené kapesné je čerpáno z uložených finančních prostředků odsouzeného. Pátým druhem odměny je věcná odměna, tedy např. kniha, hodinky, balíček s kosmetikou nebo potravinami⁹⁵ nebo peněžité odměna ve výši až 1 000 Kč, kterou může odsouzený použít jako kapesné nebo si ji nechat uložit na zřízený účet, popř. nechat odeslat zletilé osobě, kterou určí. Dále odsouzenému může být rozšířena doba osobního volna na sportovní, kulturní nebo jiné zájmové aktivity až na dobu jednoho měsíce, ale nikdy ne na úkor osmihodinové doby ke spánku, doby k osobní hygieně, úklidu, stravování nebo vycházky. Předposlední odměnou je povolení opustit věznici až na 24 hodin za účelem návštěvy nebo v souvislosti s programem zacházení. V tomto případě ředitel věznice přihlédně k míře narušení odsouzeného, spáchané trestné činnosti, k délce uloženého a ještě nevykonaného trestu, typu věznice a chování odsouzeného během výkonu trestu, aby nedošlo k ohrožení společnosti. Poslední možnou odměnou je přerušování výkonu trestu až na dvacet dnů během jednoho kalendářního roku, kdy tato doba se počítá do výkonu trestu a ředitel věznice musí brát v úvahu stejná hlediska jako při povolení dočasně opustit věznici.⁹⁶

3.5.4 Kázeňské tresty

Kázeňské tresty jsou udělovány za kázeňské přestupky, kterými rozumíme zaviněné porušení povinností stanovených zákonem a porušení pořádku nebo kázně během výkonu trestu. Kázeňský trest může být uložen jen za předpokladu, že byly dostatečně objasněny všechny okolnosti, vina odsouzeného je prokazatelná a od spáchání kázeňského přestupku neuplynula doba delší než jeden rok. Po uplynutí jednoho roku od spáchání již trest uložit nelze. Kázeňský trest se

⁹⁵ KALVODOVÁ, V. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, str. 145

⁹⁶ ČESKO. Zákon č. 169 ze dne 30. června 1999, o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: Sběrka zákonů. 3. srpna 1999. Částka 58. § 45 odst. 2

neuloží ani v případě, že již samotným projednáním kázeňského přestupku lze dosáhnout požadovaného účelu.

Prvním kázeňským trestem je důtka, která může být stejně jako pochvala vyslovena jen odsouzenému nebo před skupinou odsouzených. Dalším možným trestem je snížení kapesného až o jednu třetinu nejvýše na dobu tří kalendářních měsíců, kdy se taková část kapesného uloží odsouzenému na jeho účet, takže odsouzený o peníze nepřijde, jen s nimi nemůže disponovat. Odsouzenému může být také snížen povolený počet balíčků pouze na jeden za rok. Uložit lze i pokutu až do výše 5 000 Kč, která je většinou značným zásahem do finanční situace odsouzeného, a proto se uděluje většinou za závažné nebo opakované porušení povinností. Trestem může být i propadnutí věci, která byla užita nebo určena ke spáchání kázeňského přestupku, odsouzený ji získal přestupkem nebo jako odměnu za něj, popřípadě ji nabyl za věc získanou přestupkem. Propadnutí věci může být uloženo samostatně nebo rovněž s jiným kázeňským trestem. Odsouzenému může být udělen i trest umístění do uzavřeného oddělení až na 28 dní, celodenní umístění do uzavřeného oddělení až na 20 dní nebo umístění do samovazby taktéž až na 20 dní. Pokud je odsouzený umístěn do samovazby, tak nepracuje, neúčastní se programu zacházení, nesmí kouřit, číst knihy, nakupovat a odpočívat na lůžku může jen v určené době. Obdobně je tomu u celodenního umístění do uzavřeného oddělení, ale odsouzený je povinen vykonávat úklidové práce, práce k zajištění běžného provozu věznice a má právo účastnit se vycházek. Umístění do uzavřeného oddělení je z těchto trestů trestem nejmírnějším, jelikož odsouzený plní úkoly programu zacházení, v pracovních dnech trest nastupuje až po skončení pracovní doby nebo jiných aktivit programu zacházení a může se účastnit vycházek, pokud pracuje v uzavřené místnosti. Posledním kázeňským trestem je odnětí výhod, které byly odsouzenému uděleny jako odměna.⁹⁷

3.6 Výkon trestu u zvláštních skupin odsouzených

Některé skupiny odsouzených vyžadují specifické zacházení a přístupy. Jedná se o jejich zvláštnosti psychické, fyziologické a věkové, které jsou pro určité skupiny odsouzených charakteristické⁹⁸ a proto není možné na ně aplikovat všechna

⁹⁷ ČESKO. Zákon č. 169 ze dne 30. června 1999, o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: Sběrka zákonů. 3. srpna 1999. Částka 58. § 46 odst. 3

⁹⁸ KALVODOVÁ, V. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář. 1.

obecná zákonná ustanovení, ale je třeba užít ustanovení zvláštní. Navíc některé skupiny odsouzených je nutné oddělit od ostatních, aby bylo účelu výkonu trestu dosahováno co nejlépe a ostatní odsouzení nebyli negativně ovlivňováni, šikanováni nebo jinak ohrožováni.

Mezi tyto zvláštní skupiny odsouzených patří mladiství, ženy, trvale pracovně nezařaditelní, odsouzení s duševními poruchami a poruchami chování, odsouzení k doživotnímu trestu, cizinci a velmi nebezpeční odsouzení.

3.6.1 Mladiství

Výkon trestního opatření nepodmíněného odnětí svobody musí zohledňovat věkové i psychické zvláštnosti těchto odsouzených. Z tohoto důvodu také mladiství nevykonávají trestní opatření v jednom ze čtyř klasických základních typů věznic, ale jsou pro ně zřízeny věznice zvláštní nebo alespoň zvláštní oddělení.⁹⁹

Mladistvým se dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže rozumí „*ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku.*“¹⁰⁰ Stejnou definici obsahuje i zákon o výkonu trestu odnětí svobody, ale i přesto je tímto zákonem za mladistvého považován i ten, kdo nepřekročil devatenáctý rok věku, poněvadž do této doby může vykonávat trestní opatření ve věznicích pro mladistvé.

Věznice se během výkonu trestu zaměřuje na výchovu pachatele a především na jeho přípravu na budoucí povolání, jelikož dokončení povinné školní docházky je základem pro další vzdělávání a poté pro snadnější zařazení do zaměstnání po návratu do normálního života. Pokud tedy mladistvý dosud nemá ukončenou povinnou školní docházku, věznice její plnění zabezpečí vyučováním, a to místo výkonu práce. Účast na vyučování je spolu s dalšími aktivitami programu zacházení povinná.

U mladistvých jsou oproti dospělým odsouzeným rozšířena i jejich práva. Je-li to možné, mohou si mladiství v době osobního volna sami prát a žehlit a ve

vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, str. 171

⁹⁹ KALVODOVÁ, V. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, str. 176

¹⁰⁰ ČESKO. Zákon č. 218 ze dne 25. června 2003, o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In: Sbírka zákonů. 31. července 2003. Částka 79. § 2 odst. 1 písm. c

dnech pracovního volna a klidu si sami připravovat snídaně a večeře. Mladistvým jsou povoleny návštěvy na dobu až pěti hodin v kalendářním měsíci oproti třem hodinám u dospělých odsouzených. Během těchto návštěv mohou mít na sobě vlastní oděv. Mladiství mohou též v souvislosti s návštěvou dostat povolení k opuštění věznice až na dobu 24 hodin. Balíčky mohou také přijímat vícekrát, a to až čtyřikrát ročně, přičemž větší počet balíčků je odůvodněn především tím, že mladiství jsou většinou zařazeni do denní formy studia a ne do práce, tudíž nemají takové finanční prostředky¹⁰¹, aby si mohli věci nakoupit a proto jsou jim většinou posílány.

Odměny udělované mladistvým jsou oproti dospělým také lehce pozměněny, když mladistvým může být udělena pochvala, zvýšení doby návštěv až na osm hodin během jednoho kalendářního měsíce, povolení jednorázového nákupu, zvýšení kapesného až o jednu třetinu na dobu nejvýše tří kalendářních měsíců, věcná nebo peněžitá odměna až do výše 1 000 Kč, mimořádné povolení balíčku, rozšíření osobního volna až na jeden měsíc, povolení opustit věznici až na 24 hodin a přerušeni výkonu trestu.

I ukládané kázeňské tresty jsou mírně modifikovány a patří mezi ně důtka, snížení kapesního nejvýše o jednu třetinu až na dva kalendářní měsíce, zákaz přijetí jednoho balíčku za rok, propadnutí věci, umístění do uzavřeného oddělení až na 14 dní, celodenní umístění do uzavřeného oddělení až na 10 dní, umístění do samovazby až na 10 dní a odnětí výhod udělených na základě odměny.

Z výše uvedeného tedy jasně vyplývá snaha mladistvé motivovat, když jsou jim udělovány některé odměny v lehce větším rozsahu než dospělým a také na ně méně negativně působit a v menší míře je vzhledem k jejich věku trestat, což vyplývá především ze zkrácení umístění mladistvých do uzavřených oddělení a samovazby na jednu polovinu oproti dospělým.

3.6.2 Ženy

Trest odnětí svobody by měl být u žen vykonáván s ohledem na jejich psychické a fyziologické odlišnosti a s přihlédnutím ke speciálním potřebám těhotných žen, žen krátce po porodu a kojících matek a i proto jsou pro ženy vytvořeny

¹⁰¹ KALVODOVÁ, V. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, str. 183

podmínky pro praní prádla, denní koupání a je jim umožněno používat vlastní kosmetické přípravky a pomůcky pro úpravu vlasů.

Důležitá je právní úprava pro výkon trestu matek nezletilých dětí, poněvadž jsou-li pro to ve věznici přijatelné podmínky, může být ženě povoleno, aby spolu s ní bylo ve výkonu trestu i její dítě až do věku tří let. Ředitel věznice před vydáním povolení zváží několik skutečností, především zda žena o toto dítě nebo jiné své dítě řádně pečovala i před svým odsouzením, zda má dostatek prostředků, aby byla schopna o dítě pečovat a zda má možnost se o dítě starat po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. I již udělené povolení lze zrušit na základě vyjádření lékaře, psychologa nebo orgánu sociálně právní ochrany dětí.

V případě, že je ženě povoleno mít u sebe dítě, základem jejího programu zacházení je celodenní péče o něj, která zahrnuje péči o jeho zdraví a tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, přípravu stravy, hygienu, praní, žehlení, úklid, trávení času s dítětem např. na vycházkách, hraním her nebo výtvarnými, hudebními či sportovními činnostmi. Pro vhodnou péči je matka ubytována s dítětem v samostatné ložnici, kde má pro dítě postel, přebalovací stůl, skříň, ohrádku a umyvadlo, přičemž veškeré dětské potřeby zajišťuje matka ze svých prostředků. Matkám je povoleno nosit vlastní oděv i obuv.¹⁰²

3.7 Podmíněné propuštění

Odsouzený může být propuštěn z výkonu trestu, pokud uplynula doba trestu stanovená v rozhodnutí, věznice obdržela písemný příkaz soudu, aby byl odsouzený propuštěn, propuštění nařídil státní zástupce při dozoru nad výkonem trestu nebo o tom mohl rozhodnout též prezident republiky udělením milosti. Nepodmíněný trest odnětí svobody však nemusí být vždy vykonán v celém rozsahu, a proto je zákonem upraven institut podmíněného propuštění, který představuje výraznou motivaci pro chování odsouzeného nejen ve výkonu trestu, ale i poté, co byl podmíněně propuštěn na svobodu. Hlavní myšlenkou podmíněného propuštění je, že pokud bylo dosud vykonaným trestem dle všech zjištěných skutečností dosaženo jeho účelu, další výkon trestu není

¹⁰² ČESKO. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345 ze dne 21. prosince 1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In: Sběrka zákonů. 30. prosince 1999. Částka 110. § 89 až 91

opodstatněný.¹⁰³ „Smyslem podmíněného propuštění je především umožnit opustit brány věznice osobám, které během svého pobytu ve výkonu trestu odnětí svobody dokázaly analyzovat své protiprávní jednání, sebekriticky se k němu postavit, vyvodit z něj poučení a svým aktivním a kladným přístupem ve výkonu trestu odnětí svobody prokázat své polepšení.“¹⁰⁴

Podmíněně propustit může odsouzeného pouze soud, a to za splnění několika podmínek, které se liší i dle závažnosti spáchaného trestného činu, za který byl odsouzenému uložen trest a též dle toho, zda již odsouzený ve výkonu trestu odnětí svobody byl či nikoliv. Podmíněné propuštění tedy není ústavně zaručeným právem a je především na obecných soudech, aby posoudily, zda jsou splněny zákonem stanovené podmínky a svůj postup řádně odůvodnily.¹⁰⁵ Podmíněně propuštěn může být odsouzený, který svým chováním a plněním povinností ukázal, že se polepšil, lze od něho očekávat, že povede řádný život nebo za něj soud přijme záruku a vykonal alespoň polovinu uloženého nebo prezidentem České republiky zmírněného trestu odnětí svobody nebo v případě, že nebyl odsouzen za zvlášť závažný zločin a doposud nebyl ve výkonu trestu, vykonal alespoň jednu třetinu uloženého nebo prezidentem zmírněného trestu odnětí svobody. Odsouzený může být propuštěn i před vykonáním jedné třetiny nebo poloviny trestu, a to za předpokladu, že byl odsouzen za přečin a svým vzorným chováním a plněním povinností prokázal, že dalšího výkonu trestu již není zapotřebí, k čemuž musí být připojeno kladné stanovisko ředitele věznice. Stále příznivější podmínky pro podmíněné propuštění jsou vedeny především snahou omezit ukládání nebo vykonávání trestů odnětí svobody za drobnou kriminalitu a alespoň trochu tak snížit přeplněnost věznic.¹⁰⁶

Při podmíněném propuštění odsouzeného za zločin bere soud v potaz, zda odsouzený nastoupil včas do výkonu trestu, zda alespoň částečně či zcela nahradil nebo jinak odčinil škodu nebo jinou újmu, kterou trestným činem způsobil nebo vydal takto získané bezdůvodné obohacení a v případě, že vykonával ochranné

¹⁰³ KRATOCHVÍL, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 515

¹⁰⁴ VICHEREK, R. Záruka za dovršení nápravy odsouzeného při žádosti o podmíněné propuštění. EPRAVO.CZ [online]. 10. prosince 2012 [cit. 2014-03-10]. Dostupné na WWW: <http://www.epravo.cz/top/clanky/zaruka-za-dovrseni-napravy-odsouzeneho-pri-zadosti-o-podminene-propusteni-87442.html>

¹⁰⁵ Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 25. 2. 2010, sp. zn. III.ÚS 338/10

¹⁰⁶ KOCINA, J. Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora, 2012, č. 12, str. 27 [cit. 2014-03-11]. Dostupné na WWW: http://www.bulletin-advokacie.cz/assets/zdroje/casopis/2012/ba_12_2012_web.pdf

lčení, tak k postoji odsouzeného k jeho výkonu.

Až po výkonu dvou třetin uloženého trestu odnětí svobody může být podmíněně propuštěn odsouzený, který spáchal některý z trestných činů taxativně uvedených v § 88 odst. 4 trestního zákoníku a též odsouzený k trestu odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let. U takových odsouzených navíc nesmí existovat riziko, že takový nebo jiný obdobný zvlášť závažný zločin spáchají opětovně. Toto riziko musí být vyloučeno i u odsouzeného k výjimečnému trestu na doživotí, který ale může být propuštěn až po výkonu minimálně dvaceti let.

Návrh na podmíněné propuštění může podat státní zástupce, ředitel věznice, ve které je vykonáván trest, odsouzený, zájmové sdružení občanů, nabídne-li převzetí záruky za dovršení nápravy odsouzeného, anebo může soud, myšleno okresní soud, v jehož obvodu se trest odnětí svobody vykonává, rozhodnout i bez návrhu. O žádosti musí soud rozhodnout nejpozději do 30 dnů od doručení, a pokud nenavrhuje propuštění ředitel věznice, musí být odsouzený vyslechnut. Pokud podal žádost o podmíněné propuštění sám odsouzený a soud tuto žádost zamítl, může jí odsouzený opakovat znovu až po šesti měsících.

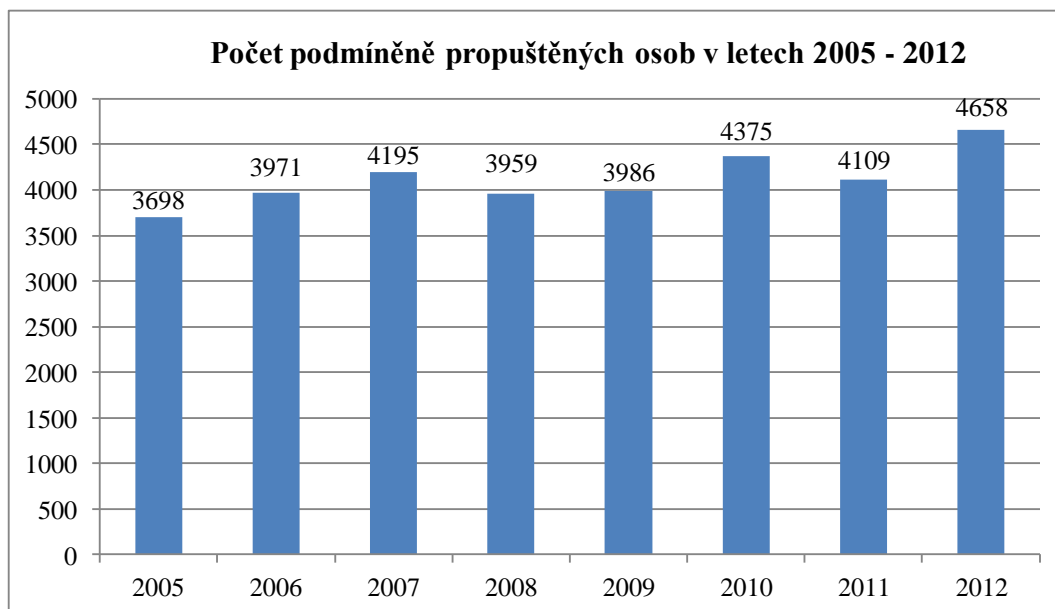
Podmíněně propuštěným soud vždy stanoví zkušební dobu, a to v případě odsouzených za přečin až na tři roky a u odsouzených za zločin na jeden rok až sedm let, kdy tato doba počíná podmíněným propuštěním odsouzeného na svobodu. Zkušební doba by měla sloužit především k dovršení nápravy pachatele započaté ve výkonu trestu a k tomu, aby bylo ověřeno, že pachatel může vést řádný život, aniž by vykonal celý uložený trest odnětí svobody.¹⁰⁷ Soud může vyslovit nad podmíněně propuštěnou osobou dohled, což činí přibližně v 30 % případů, také stanovit, aby se zdržovala v určenou dobu ve svém obydlí nebo jeho části, může také uložit přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, nahrazení škody, odčinění nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem. Osobám odsouzeným za přečin a podmíněně propuštěným může soud uložit mimo zdržování se v určenou dobu ve svém obydlí až na jeden rok rovněž vykonání obecně prospěšných prací ve prospěch obcí, státních nebo jiných obecně prospěšných institucí ve výměře od 50 do 200 hodin nebo také zaplacení peněžní částky na pomoc obětem trestné činnosti, a to v rozmezí od 2 000 Kč do 10 000 000 Kč.

¹⁰⁷ PÚRY, F. v ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 1095

Vedl-li podmíněně propuštěný ve zkušební době řádný život a vyhověl všem soudem uloženým podmínkám, vysloví soud, že se osvědčil a poté se má za to, že trest byl vykonán dnem, kdy byl podmíněně propuštěn. V opačném případě soud rozhodne, že zbytek trestu bude vykonán. Ve výjimečných případech může soud vzhledem k okolnostem případu a osobě odsouzeného ponechat podmíněné propuštění v platnosti, i když odsouzený některou z podmínek porušil a stanovit nad ním dohled, pokud tak dosud nebylo učiněno, prodloužit zkušební dobu či uložit přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti.

Trestní zákoník připouští i opětovné podmíněné propuštění z výkonu téhož trestu, ale pouze po výkonu poloviny zbylého trestu a v případě spáchání některého z trestných činů dle § 88 odst. 4 trestního zákoníku a odsouzení k výjimečnému trestu odnětí svobody nad dvacet do třiceti let až po výkonu dvou třetin zbylého trestu. Opětovné podmíněné propuštění z výjimečného trestu na doživotí je však absolutně nepřipustné.

Počet každoročně podmíněně propuštěných osob se nijak významně nemění. V tabulce¹⁰⁸ můžeme vidět mírné zvýšení v roce 2010, což může mít souvislost s nabytím účinnosti nového trestního zákoníku, který oproti starému trestnímu zákonu zavedl možnost podmíněného propuštění i dříve než po vykonání poloviny uloženého trestu.

¹⁰⁸ VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. Vězeňská služba České republiky [online]. 2012 [cit. 2014-03-18]. Dostupné na WWW: <http://vs-cr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>

4 Typy věznic a vězeňská služba ČR

4.1 Typy věznic

Nepodmíněný trest odnětí svobody se vykonává ve čtyřech základních typech věznic, a to ve věznicích s dohledem, dozorem, ostrahou či se zvýšenou ostrahou nebo ve zvláštních odděleních vazebních věznic, které zřizuje i zrušuje ministerstvo spravedlnosti a jejich správu zajišťuje Vězeňská služba České republiky. Výše uvedené čtyři typy věznic představují jejich základní vnější diferenciaci, jelikož zákon o výkonu trestu odnětí svobody i řád výkonu trestu odnětí svobody upravují i diferenciaci vnitřní podle různých programů zacházení a podle jednotlivých kategorií odsouzených a je též možné, aby v jedné věznici byla zřízena oddělení různých typů, pokud tím nebude nijak narušen účel výkonu trestu.¹⁰⁹

Vnější diferenciaci věznic znamená způsob vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti, tedy zda jsou či nejsou používány speciální stavebně-technické prostředky jako např. zdi a ploty s ostnatým drátem a ozbrojené strážce k zabránění útěku odsouzených.¹¹⁰ Ve věznicích s dohledem a dozorem těchto prostředků užíváno není, naopak věznice s ostrahou i se zvýšenou ostrahou tyto stavebně-technické prostředky i ozbrojené strážce používají, jelikož do těchto věznic jsou umístováni více narušení jedinci za závažné trestné činy.

Vnitřní diferenciaci pak znamená zařazování odsouzených do jedné ze tří přístupných skupin především dle jejich volby a způsobu plnění programu zacházení, také dle chování, jednání, postojů ke spáchanému trestnému činu a výkonu trestu. Do první přístupné skupiny vnitřní diferenciaci se zařazují odsouzení, kteří většinou aktivně plní program zacházení i další povinnosti a jejich chování i jednání je v souladu s vnitřním řádem. Do druhé skupiny se zařazují odsouzení, kteří mají nevyjasněný a kolísavý postoj a přístup k programu zacházení a rovněž ke svým povinnostem. Do třetí skupiny jsou pak zařazeni především ti odsouzení, kteří program zacházení převážně neplní nebo jej odmítají, neplní své povinnosti a jejich chování i jednání je v rozporu s vnitřním řádem. O zařazení i o změně zařazení do přístupné skupiny vnitřní diferenciaci

¹⁰⁹ PÚRY, F. v ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 759

¹¹⁰ KALVODOVÁ, V. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, str. 25

rozhoduje na základě hodnocení odborných zaměstnanců ředitel věznice nebo jeho zástupce.¹¹¹

O zařazení odsouzeného do jednoho ze čtyř základních typů věznice rozhoduje dle několika kritérií vždy soud a toto zařazení je obligatorní součástí rozsudku, kterým se ukládá nepodmíněný trest odnětí svobody. O umístění do konkrétní věznice soudem stanoveného typu už ale rozhoduje generální ředitelství Vězeňské služby.

4.1.1 Věznice s dohledem

Nejmírnějším typem věznice je věznice s dohledem, která zachovává odsouzenému nejvíce volnosti. Do věznice s dohledem zařadí soud pachatele, který spáchal přečin z nedbalosti a doposud nebyl ve výkonu trestu za úmyslný trestný čin.

Odsouzení se mohou v prostorách věznice pohybovat bez omezení a rovněž jim je umožněn volný pohyb i mimo věznici, především za účelem návštěvy různých kulturních, sportovních a jiných akcí a návštěvy zdravotnických zařízení. Odsouzení zpravidla i pracují mimo věznici, kdy dohled je nad nimi vykonáván vychovateli, a to minimálně jedenkrát týdně. K pohybu mimo věznici se odsouzeným vydávají propustky s vyznačeným prostorem, ve kterém se smí v dané době pohybovat.

Odsouzení mají i volnější režim, co se návštěv týče, jelikož probíhají většinou bez dohledu zaměstnance Vězeňské služby a v souvislosti s návštěvou může ředitel věznice dokonce jednou za dva týdny povolit odsouzenému opustit věznici až na dobu 24 hodin.¹¹²

4.1.2 Věznice s dozorem

Do věznice s dozorem zařadí soud pachatele, kterému byl uložen trest za přečin spáchaný z nedbalosti a který již byl dříve ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin nebo kterému byl uložen trest za úmyslný trestný čin nejvýše na tři roky a

¹¹¹ ČESKO. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345 ze dne 21. prosince 1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In: Sbíрка zákonů. 30. prosince 1999. Částka 110. § 39 odst. 5 až 10

¹¹² ČESKO. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345 ze dne 21. prosince 1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In: Sbíрка zákonů. 30. prosince 1999. Částka 110. § 51

dosud nebyl ve výkonu trestu odnětí svobody za úmyslný trestný čin. Za výkon trestu se považují i případy, kdy byl trest domácího vězení, trest obecně prospěšných prací nebo peněžitý trest přeměněn v trest odnětí svobody, popřípadě byl soudem nařízen výkon podmíněně odloženého trestu odnětí svobody, jelikož se pachatel ve zkušební době neosvědčil.¹¹³

Věznice s dohledem má o trochu přísnější režim, jelikož odsouzení se v prostorách věznice pohybují většinou organizovaně a pod dohledem zaměstnance Vězeňské služby. Odsouzení zpravidla pracují mimo věznice a dohled je nad nimi vykonáván minimálně jednou za hodinu. Pokud lze předpokládat, že odsouzení svého privilegia nezneužijí, může jim ředitel věznice povolit volný pohyb po věznici, rovněž i volný pohyb mimo věznici při plnění pracovních úkolů a také k návštěvám zdravotnických, rehabilitačních a jiných obdobných zařízení, přičemž je na řediteli věznice, aby rozhodl, zda budou odsouzení doprovázeni zaměstnancem Vězeňské služby.

Režim návštěv je obdobný jako u věznice s dohledem, kdy se návštěvy konají obvykle bez dohledu a v souvislosti s návštěvou může odsouzený dočasně opustit věznici jednou měsíčně až na 24 hodin.¹¹⁴

4.1.3 Věznice s ostrahou

Do tohoto druhu věznice bývají zařazováni odsouzení za závažnější trestnou činnost, tedy pachatelé, kteří spáchali úmyslný trestný čin, ale nespĺňují podmínky pro zařazení do věznice s dozorem nebo se zvýšenou ostrahou a dále odsouzení za přečin spáchaný z nedbalosti, kteří nebyli zařazeni do věznice s dohledem nebo s dozorem. Z tohoto negativního vymezení lze vyčíst, že v této věznici budou vykonávat trest odnětí svobody odsouzení za úmyslný trest čin nepřevyšující tři roky, kteří již ve výkonu trestu byli, dále odsouzení za úmyslný trestný čin převyšující tři roky a nakonec odsouzení za nedbalostní přečin nezařazení do věznice s dohledem nebo dozorem.¹¹⁵

V prostorách tohoto typu věznice se odsouzení pohybují organizovaně a

¹¹³ PÚRY, F. v ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 766

¹¹⁴ ČESKO. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345 ze dne 21. prosince 1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In: Sbíрка zákonů. 30. prosince 1999. Částka 110. § 52

¹¹⁵ PÚRY, F. v ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 768

pod dohledem zaměstnance Vězeňské služby. Práci vykonávají obvykle na pracovištích uvnitř věznice nebo na střežených pracovištích mimo věznici taktéž pod pravidelným dohledem nejméně jednou za 45 minut. Odsouzeným, u nichž lze předpokládat, že toho nezneužijí, lze výjimečně povolit volný pohyb po věznici při plnění pracovních úkolů a také mohou být zaměstnání na nestřežených pracovištích mimo věznici.

Návštěvy odsouzených probíhají většinou za dohledu zaměstnance Vězeňské služby a povolení dočasně opustit věznici na 24 hodin může být uděleno jednou za dva měsíce.¹¹⁶

4.1.4 Věznice se zvýšenou ostrahou

Věznice se zvýšenou ostrahou je nejprísnějším typem věznice, do které jsou zařazováni nejnebezpečnější pachatelé. Soud sem zařazuje pachatele, kterému byl uložen výjimečný trest, trest odnětí svobody za trestný čin spáchaný ve prospěch organizované zločinecké skupiny, trest odnětí svobody v délce nejméně osmi let za zvlášť závažný zločin nebo pachatele odsouzené za úmyslný trestný čin, kteří v posledních pěti letech uprchli z vazby nebo z výkonu trestu.

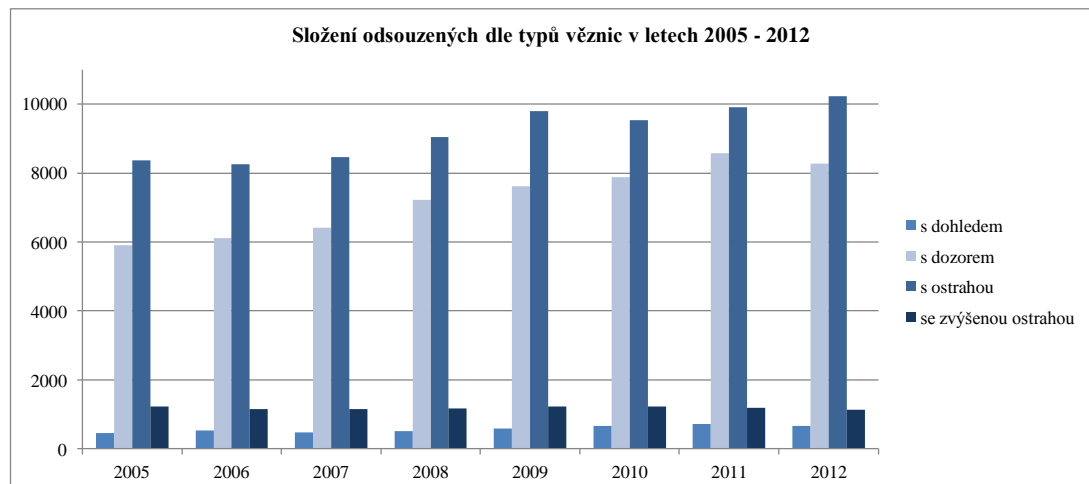
V tomto typu věznice se odsouzení pohybují organizovaně pod dohledem příslušníka Vězeňské služby a volný pohyb není povolen ani při plnění pracovních úkolů. Práci vykonávají odsouzení uvnitř věznice, a pokud je to vhodné, tak přímo v celách. I dohled nad pracovní činností je častější a je vykonáván minimálně jedenkrát za 30 minut. Zpravidla pod dohledem se uskutečňují i návštěvy odsouzených.¹¹⁷

Trestní zákoník umožňuje zařazení odsouzeného i do jiného typu věznice než na základě výše uvedených pravidel, má-li soud za to, že s ohledem na závažnost trestného činu a na stupeň a povahu narušení pachatele, bude působení na něj lépe zaručeno v jiném typu věznice. U odsouzeného na doživotí však odchýlné zařazení povoleno není, jelikož ten musí být vždy zařazen do věznice se zvýšenou ostrahou.

¹¹⁶ ČESKO. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345 ze dne 21. prosince 1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In: Sbíрка zákonů. 30. prosince 1999. Částka 110. § 53

¹¹⁷ ČESKO. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345 ze dne 21. prosince 1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In: Sbíрка zákonů. 30. prosince 1999. Částka 110. § 54

Dlouhodobě jsou odsouzení nejvíce zařazováni do věznice s ostrahou. Do věznice s ostrahou je zařazeno v průměru 50 % odsouzených, do věznice s dozorem je zařazeno 40 % odsouzených. Nejméně je odsouzených v nejmírnějším typu věznice, ve věznici s dohledem, a to pouhá 3 %. Naopak do nejpřísnější věznice se zvýšenou ostrahou je zařazeno 7 % odsouzených.¹¹⁸

V červnu minulého roku byl vládou schválen návrh novely trestního zákoníku a zákona o výkonu trestu odnětí svobody, který měl snížit počet typů věznic, a to pouze na dva typy. Z věznic s dohledem, dozorem a ostrahou se měl stát pouze jeden typ nazývaný věznice a jako druhý typ měla zůstat věznice se zvýšenou ostrahou. Věznice se pak dále měla vnitřně dělit na tři oddělení – na oddělení s nízkým stupněm zabezpečení, se středním stupněm zabezpečení a s vysokým stupněm zabezpečení. O zařazení do jednoho či druhého typu měl stále rozhodovat soud, ale na Vězeňskou službu ČR by přešlo, za předpokladu, že by byl odsouzený zařazen soudem do typu věznice, právo rozhodnout, do jakého ze tří oddělení věznice odsouzeného zařadí. V únoru letošního roku však byl tento návrh stažen z projednávání a má být přepracován.

4.1.5 Věznice pro mladistvé

Mladiství vykonávají trestní opatření nepodmíněné odnětí svobody odděleně od dospělých odsouzených, a proto jsou zřizovány zvláštní věznice pro mladistvé

¹¹⁸ VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. Vězeňská služba České republiky [online]. 2012 [cit. 2014-03-18]. Dostupné na WWW: <http://vs-cr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>

nebo alespoň zvláštní oddělení. Na věznice pro mladistvé se vnější diferenciaci nepoužívá, jelikož tyto věznice jsou diferencovány pouze vnitřně. K vnějšímu střežení a zajištění bezpečnosti se jednotně používají stavebně-technické prostředky i ozbrojené stráže pro zabránění útěku odsouzených mladistvých.

Vnitřně jsou věznice pro mladistvé rozdělené do čtyř základních diferenciačních skupin dle charakteristiky osobnosti mladistvých a spáchaných provinění. Do skupiny A se zařazují odsouzení s charakteristikou osobnosti v normálu, u kterých poruchy chování vyplývají především z nevhodného sociálního prostředí, emocionální a sociální nevyzrálosti nebo špatného zacházení. Do skupiny B se zařazují odsouzení s naznačeným disharmonickým vývojem osobnosti. Skupina C pak zahrnuje odsouzené s poruchami chování včetně poruch způsobených užíváním návykových látek. Do poslední skupiny D se zařazují odsouzení s mentální retardací.¹¹⁹

Tyto čtyři základní skupiny vnitřní diferenciaci se ještě dále člení obvykle na tři přístupné skupiny, do kterých jsou odsouzení zařazováni na základě svého chování, jednání, postojů ke spáchanému provinění a výkonu uloženého trestního opatření. Do první přístupné skupiny se řadí odsouzení, kteří plní program zacházení i další povinnosti a chovají se a jednají v souladu s vnitřním řádem věznice. Druhá skupina zahrnuje odsouzené s nejasným a kolísavým postojem k programu zacházení a plnění povinností a do třetí přístupné skupiny se řadí odsouzení, kteří program zacházení plní pasivně nebo jej zcela odmítají, neplní své povinnosti a jejich chování i jednání je v rozporu s vnitřním řádem věznice. O zařazení i změně zařazení odsouzeného do přístupné skupiny rozhoduje vedoucí oddělení výkonu trestu na návrh speciálního pedagoga.¹²⁰

Zajištění vnitřní bezpečnosti je obdobné jako u věznice se zvýšenou ostrahou. Odsouzení se pohybují organizovaně pod dohledem a obvykle pracují na pracovištích uvnitř věznice a jsou alespoň jedenkrát za 30 minut kontrolováni. Odsouzené, u kterých lze předpokládat, že toho nezneužijí, lze zařadit do zaměstnání na nestřežených pracovištích mimo věznici. Pro odsouzené mladistvé je možné organizovat akce mimo věznici, ale vždy se jich musí účastnit i zaměstnanec Vězeňské služby. Za dohledu probíhají i návštěvy odsouzených.

¹¹⁹ ČESKO. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345 ze dne 21. prosince 1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In: Sbírká zákonů. 30. prosince 1999. Částka 110. § 83

¹²⁰ ČESKO. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345 ze dne 21. prosince 1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In: Sbírká zákonů. 30. prosince 1999. Částka 110. § 84

4.2 Přerazování odsouzených do věznic jiného typu

Odsouzení nemusí vykonat celý trest odnětí svobody v tom typu věznice, do kterého byli rozhodnutím soudu zařazeni, ale mohou být během výkonu trestu přerazeni do věznice mírnějšího i přísnějšího typu, než byli doposud. Takové přerazení je možné pouze o jeden stupeň, ale může o něm být rozhodnuto vícekrát během výkonu trestu, přičemž důvody k takovému přerazení musí nastat vždy během tohoto výkonu, jelikož předcházející důvody zohledňuje soud při ukládání trestu a stanovení typu věznice.

Odsouzený může být přerazen do věznice mírnějšího typu v případě, že z jeho slušného chování a řádného plnění povinností vyplývá, že přerazení přispěje k jeho nápravě stejně nebo dokonce lépe.

Přerazení do přísnějšího režimu hrozí odsouzenému tehdy, jestliže závažným způsobem nebo opakovaně porušil stanovený pořádek nebo kázeň, nebo jestliže byl pravomocným rozhodnutím uznán vinným za trestný čin, který spáchal během výkonu trestu. Porušení pořádku či kázně je většinou postihováno kázeňskými tresty, proto pro přerazení odsouzeného do přísnějšího typu věznice je podstatné, aby se jednalo o porušení závažné nebo opakované. U spáchaného trestného činu zase není podstatné, zda byl spáchán přímo ve věznici, na pracovišti mimo věznici, při převozu z věznice nebo do ní, ve zdravotnickém zařízení nebo útekem z vězení.¹²¹ Podstatné je pouze to, že byl trestný čin spáchán během výkonu trestu.

I přerazování odsouzených má své limity, a to v případě věznice se zvýšenou ostrahou, ze které nelze přeradit odsouzeného, kterému byl uložen trest odnětí svobody na doživotí a dosud nevykonal alespoň deset let z trestu a také jiného odsouzeného, který zde vykonává trest a ještě nevykonal minimálně jednu čtvrtinu trestu. Do věznice s dohledem a s dozorem nelze přeradit odsouzeného, který se má podrobit ochrannému léčení v ústavní formě nebo mu byl uložen trest vyhoštění.

Návrh na přerazení odsouzeného do jiného typu věznice může podat sám odsouzený, ředitel věznice, ve které odsouzený trest vykonává, státní zástupce nebo tak může soud rozhodnout i z vlastního podnětu. Odsouzený může návrh na přerazení podat až tehdy, vykonal-li nepřetržitě alespoň jednu čtvrtinu uloženého

¹²¹ PŮRY, F. v ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 780 a 781

trestu, nejméně však šest měsíců, a nejedná se o odsouzeného vykonávajícího doživotní trest ve věznici se zvýšenou ostrahou. Odsouzený může podat návrh pouze na přeřazení do věznice mírnějšího typu¹²², případný návrh na přeřazení do věznice přísnějšího typu musí soud zamítnout. V případě odmítnutí návrhu soudem, může odsouzený návrh podat znovu až za šest měsíců. Ředitel věznice podává návrh na přeřazení odsouzeného zpravidla na základě doporučení odborných zaměstnanců. Návrh na přeřazení do věznice mírnějšího typu podává ředitel s ohledem na kladné hodnocení programu zacházení a případné vyčerpání všech možností věznice při aktualizaci programu. Naopak návrh na přeřazení odsouzeného do přísnějšího typu věznice ředitel podá, pokud je odsouzený zařazen do minimálního programu zacházení a jeho dlouhodobé hodnocení neumožňuje aplikaci individuálního programu a taktéž pro spáchání trestného činu ve věznici nebo pro zvlášť závažné či opakované neplnění povinností a porušování zákazů.

V případě mladistvého, který během výkonu trestu dovršil devatenáctý rok věku, může být soudem pro mládež rozhodnuto o jeho přeřazení do věznice pro dospělé, kdy soud musí zároveň určit typ věznice, do které bude odsouzený zařazen. Takové přeřazení je vždy považováno za přeřazení do věznice přísnějšího typu.¹²³

4.3 Vězeňská služba ČR

Vězeňská služba České republiky je ozbrojeným bezpečnostním sborem. Je řízena generálním ředitelem, kterého jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti a jemu také generální ředitel odpovídá za činnost Vězeňské služby. Vězeňská služba má své organizační jednotky, kterými jsou generální ředitelství, vazební věznice, věznice, ústavy pro výkon zabezpečovací detence, Střední odborné učiliště a Akademie Vězeňské služby.

Vězeňská služba spravuje a střeží vazební věznice a věznice a odpovídá za dodržování zákonem stanovených podmínek jejich výkonu, spravuje a střeží též ústavy pro výkon zabezpečovací detence, střeží, předvádí a eskortuje osoby ve

¹²² Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 1. 2000, sp. zn. 4 Tz 185/99

¹²³ ČESKO. Zákon č. 218 ze dne 25. června 2003, o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In: Sbírka zákonů. 31. července 2003. Částka 79. § 79

výkonu vazby, zabezpečovací detence, trestu odnětí svobody a eskortuje osoby do výkonu ústavní nebo ochranné výchovy, ústavního ochranného léčení nebo zabezpečovací detence. Dalšími jejími úkoly jsou prostřednictvím programů zacházení působit na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody nebo vazby, aby po propuštění vedly řádný život, zajišťovat pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství, ministerstva a na jiných místech jejich činnosti, vytvářet podmínky pro pracovní a jinou činnost osob ve výkonu vazby, zabezpečovací detence nebo trestu odnětí svobody a provozovat hospodářskou činnost s cílem zaměstnat osoby ve výkonu trestu. Vězeňská služba dále vede evidenci osob ve výkonu vazby, zabezpečovací detence a trestu odnětí svobody na našem území, plní povinnosti, které vyplývají z mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána, zabezpečuje vzdělání svých příslušníků i osob ve výkonu vazby a trestu odnětí svobody, poskytuje odsouzeným zdravotní služby a také objasňuje a prověřuje trestné činy osob ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody a zabezpečovací detence a též svých příslušníků za spolupráce s Generální inspekcí bezpečnostních sborů.¹²⁴

Povinností příslušníků Vězeňské služby je jednat s osobami ve výkonu zabezpečovací detence, vazby nebo trestu odnětí svobody vážně, s úctou k jejich právům, zabraňovat krutému nebo ponižujícímu zacházení a naplňovat účel výkonu trestu. Příslušník je povinen zakročit v případě, že osoba ve výkonu vazby nebo trestu odnětí svobody páchá nebo existuje podezření, že páchá trestný čin nebo kázeňský přestupek, maří výkon vazby nebo trestu odnětí svobody, nebo je narušován pořádek či ohrožena bezpečnost v prostorách Vězeňské služby, soudu, státního zastupitelství, ministerstva nebo při eskortách. Dále je povinností příslušníka Vězeňské služby zachovat mlčenlivost o skutečnostech, které se dozvěděl při plnění služebních úkolů nebo v souvislosti s nimi, přičemž ministr spravedlnosti může příslušníka této povinnosti zprostit. Na tuto povinnost se ovšem nemůže odvolávat vůči policejnímu orgánu, státnímu zástupci, soudu nebo jinému bezpečnostnímu sboru.¹²⁵

Pro zajištění pořádku a bezpečnosti jsou příslušníci oprávněni používat donucovací prostředky proti osobám, které ohrožují život, zdraví, poškozují

¹²⁴ ČESKO. Zákon č. 555 ze dne 17. listopadu 1992, o Vězeňské službě a justiční strážích České republiky. In: Sběrka zákonů. 10. prosince 1992. Částka 112. § 2

¹²⁵ ČESKO. Zákon č. 555 ze dne 17. listopadu 1992, o Vězeňské službě a justiční strážích České republiky. In: Sběrka zákonů. 10. prosince 1992. Částka 112. § 6, 7 a 9

majetek, maří účel výkonu trestu nebo narušují pořádek a bezpečnost v prostorách Vězeňské služby, soudů, státních zastupitelství, ministerstva nebo zdravotnických zařízení. Takovými prostředky jsou hmaty chvaty, údery, kopy sebeobraný, předváděcí řetízky, pouta, poutací popruhy, pouta s poutacím opaskem, slzotvorný, elektrický nebo obdobně zneschopňující prostředek, obušek, služební pes, vodní stříkač, zásahová výbuška, expanzní zbraně, úder nebo hrozba střelnou zbraní, varovný výstřel, vytlačování štítem nebo vozidlem či prostředek k zamezení prostorové orientace. Volba donucovacího prostředku záleží na příslušníkovi Vězeňské služby a na dané situaci, jelikož je nutné, aby jeho použití bylo přiměřené jeho účelu. Při předvádění osob ve výkonu vazby či trestu nebo vzhledem k předchozímu násilnému chování obviněného či odsouzeného lze použít předváděcí řetízky, pouta nebo pouta s poutacím opaskem, aniž by musely být splněny výše uvedené podmínky.¹²⁶

Příslušník je výjimečně oprávněn použít i střelnou zbraň, a to k nutné obraně, k překonání odporu, který směřuje ke zmaření služebního zákroku, k zabránění útěku osoby ve výkonu trestu ze střeženého objektu nebo při eskortě, k odvrácení útoku na střežený nebo chráněný objekt, popřípadě ke zneškodnění zvířete, které ohrožuje život nebo zdraví osob. Střelná zbraň se používá v případech, kdy donucovací prostředky nejsou zjevně dostačující a před jejím použitím by měl příslušník osobu nejprve vyzvat, aby dobrovolně od jednání upustila. Pokud tak osoba neučiní, je příslušník oprávněn zbraň použít, přičemž musí být natolik opatrný, aby neohrozil život nebo zdraví jiných osob a co nejvíce šetřil i život osoby, proti které zbraň používá.

Používání donucovacích prostředků a střelných zbraní je omezeno vůči těhotným ženám, starším osobám, zdravotně postiženým a osobám evidentně mladším patnácti let. Proti těmto osobám nemohou být použity údery, kopy, pouta s poutacím opaskem, slzotvorné, elektrické nebo jiné obdobné prostředky, obušek a jiný úderný prostředek, služební pes, vodní stříkač, zásahové výbušky, expanzní zbraně, úder střelnou zbraní, varovný výstřel a též střelné zbraně. Proti ženám nemůže být použit služební pes, elektrické nebo jiné obdobné prostředky a střelné zbraně. Výjimkou jsou případy, kdy útok těchto osob přímo ohrožuje život nebo zdraví příslušníka Vězeňské služby nebo jiné osoby, hrozí větší škoda na majetku

¹²⁶ ČESKO. Zákon č. 555 ze dne 17. listopadu 1992, o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky. In: Sběrka zákonů. 10. prosince 1992. Částka 112. § 17

a nebezpečí nelze odvrátit jinak nebo je to nutné pro zamezení útěku osoby ve výkonu zabezpečovací detence, vazby nebo trestu odnětí svobody.

Aby zaměstnanci Vězeňské služby mohli plnit svou práci co nejlépe, je pro všechny nové zaměstnance zajišťována Akademií Vězeňské služby České republiky odborná příprava, která se dále člení dle jejich zařazení, např. dle toho, zda jsou zaměstnanci v přímém styku s odsouzenými, zda se podílejí na přípravě a realizaci programu zacházení či zda s odsouzenými vůbec do styku nepříjdou. To vše proto, aby byly splněny požadavky a kvalifikační předpoklady pro výkon dané funkce a pracovali s odsouzenými odborníci, kteří budou na odsouzené působit tak, aby po propuštění vedli řádný život a byli schopni se do normálního života začlenit a poradit si s běžnými záležitostmi.

Závěr

Nepodmíněný trest odnětí svobody je problematikou daleko širší, než jsem nastínila ve své diplomové práci, proto jsem se zaměřila jen na vybrané části, které jsem se snažila popsat především z hlediska jejich zákonné úpravy. Hlavním záměrem mé práce bylo popsat proces, který nastává, pokud je pachatel uznán vinným a je mu ukládán nepodmíněný trest odnětí svobody.

Ve své práci jsem se nejdříve zaměřila na samotný pojem trestu, který jsem se snažila definovat z pohledu různých odborníků a také na účel trestu včetně teorií, které se k němu historicky vyvinuly. Uvedla jsem také druhy nepodmíněných trestů rozdělených z hlediska jejich délky, včetně jejich často namítaných negativ a také četnosti ukládání. Rozebrala jsem též zásady, které vycházejí přímo ze základů demokratického státu a měly by být při ukládání trestů dodržovány. Soud vždy nemusí uložit trest nejpřísnější, tedy nepodmíněný trest odnětí svobody, proto se zmiňuji i o trestech dalších, které zákon dovoluje a soud je může uložit místo nepodmíněného trestu odnětí svobody nebo současně s ním. Dále jsem popsala výkon trestu odnětí svobody tak, jak je vymezen v právní úpravě, a to již od samotného nařízení výkonu trestu, přes nástup do soudem určeného typu věznice, práva odsouzených, povinností, které by měly plnit a odměn či kázeňských trestů, které jim mohou být uloženy. Podstatnou částí je rovněž program zacházení, který může být složen z různých aktivit včetně vzdělávání či zaměstnávání, jejichž možnosti v rámci výkonu trestu také zmiňuji. Jelikož nepodmíněný trest odnětí svobody není vykonáván ve všech případech stejným způsobem, vybrala jsem si dvě skupiny – ženy a mladistvé, u kterých jsem popsala odlišnosti výkonu tak, jak je umožňuje zákon a také vyhláška ministerstva spravedlnosti. V poslední části jsem se pak zaměřila na jednotlivé typy věznic a jejich rozdílné zajištění vnitřní bezpečnosti včetně Vězeňské služby České republiky, která neodmyslitelně patří k výkonu trestu odnětí svobody, kdy jsem popsala úkoly, které jí zákon svěřuje i s prostředky, které může pro zajištění pořádku a bezpečnosti použít.

Dle mého názoru uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody vždy zcela nesplní svůj účel. Ve velkém množství případů nedojde k nápravě pachatele, ale alespoň je společnost dočasně před takovými pachateli ochráněna. Po propuštění často dochází k opětovnému páchaní trestné činnosti a uložení trestu odnětí

svobody. Z toho důvodu se také domnívám, že amnestie z roku 2013, díky které bylo propuštěno více než 6 000 odsouzených a došlo tak k uvolnění kapacit doposud přeplněných věznic, tento již dlouholetý problém vyřešila pouze dočasně. Jak jsem již v úvodu uvedla, více než 40 % takto propuštěných vězňů je opět pro trestnou činnost stíháno. Dá se tedy předpokládat, že bude opět docházet k postupnému naplňování věznic, až dojde opět k tomu samému – kapacity věznic nebudou dostačující. Také se ovšem domnívám, že recidiva je často způsobena nevhodným zařazováním vězňů, kdy se třeba i osoby, které jsou ve vězení poprvé, přiučí od více narušených odsouzených.

Co se týče trestů alternativních, dochází k posilování jejich úlohy. Jsou prokazatelné stále větší tendence k ukládání trestů nespojených s odnětím svobody a také k jejich rozšiřování, když v roce 2010 přibyly do našeho právního řádu hned dva nové tresty, a to trest domácího vězení a trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. Tyto tresty by měly nahradit především krátkodobé tresty odnětí svobody, u nichž stejně většinou k nápravě pachatele nedochází.

Nepodmíněný trest odnětí svobody tedy považuji stále za trest nenahraditelný, který ochraňuje společnost před pachateli trestných činů, v určité míře směřuje i k jejich nápravě nebo alespoň odstrašení a kolikrát je vzhledem k závažnosti spáchaného trestného činu jediným možným trestem. Souhlasím tedy se stále širším uplatňováním trestů alternativních, ale domnívám se, že nepodmíněný trest odnětí svobody si svou nenahraditelnost vždy udrží.

Resumé

This thesis is called “Custodial sentence of imprisonment” and it deals with custodial sentence of imprisonment as a universal punishment, that may be imposed for every criminal act mentioned in the Penalty Code, but also as an auxiliary punishment, which should be imposed only if another more lenient punishment does not meet its objective.

Chapter one focuses on the concept and objective of the punishment in general and it also focuses on theories about the conception and the sense of punishment from the historical point of view. Next there are mentioned kinds of custodial sentences from the point of view of their length together with their negatives and ways of attainment of the punishment objective.

Chapter two is focused on imposing of custodial sentence of imprisonment. Particular rules for punishment imposition are given and explained here, which should be respected by the court. Further in this chapter, there are conditions under which custodial sentence of imprisonment may be exceptionally reduced or raised. As the last thing in this chapter, there are alternative punishments, which may be imposed by court, if custodial sentence of imprisonment is not necessary.

Chapter three deals with imprisonment itself. There is a description of regulations of imprisonment, starting the imprisonment and the rights and duties of convicted persons. Next in this chapter, I mention employing and education of convicted persons, bonuses and disciplinary punishments, which may be imposed during the imprisonment. The last but one sub-chapter is focused on imprisonment concerning special groups of convicted persons, where I focused on underage persons and women. The last sub-chapter deals with probation and conditions, which must be fulfilled, so it may occur.

The last chapter deals with particular types of prisons, rules according to which convicted persons are put to the particular type of prisons, their programme, regime and also the possibility of transfer from one type of prison to another. The other part of the last chapter deals with the prison service of the Czech Republic as a force that manages and guards prisons, supervise the imprisonment and effect on people in prison, so they could lead ordinary life after being released from prison.

Seznam použité literatury

Literatura

Knižní

- [1] BLATNÍKOVÁ, S., DIBLÍKOVÁ, S., KARABEC, Z., MAREŠOVÁ, A., NEČADA, V., ZEMAN, P. Dlouhodobé tresty odnětí svobody. 1. vydání. Praha: IKSP, 2004. ISBN 80-7338-024-2.
- [2] JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, 912 s. ISBN 978-80-87212-49-3.
- [3] JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo procesní. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, 784 s. ISBN 978-80-87212-30-1.
- [4] KALVODOVÁ, V. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, 240 s. ISBN 978-80-7357-706-3.
- [5] KARABEC, Z., DIBLÍKOVÁ, S., MACHÁČKOVÁ, R. Krátkodobé tresty odnětí svobody: závěrečná studie z výzkumu. 1. vydání. Praha: IKSP, 2000, 105 s. ISBN 80-86008-76-2.
- [6] KRATOCHVÍL, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s. ISBN 978-80-7400-042-3.
- [7] LATA, J. Účel a smysl trestu. 1. vydání. Praha: LexisNexis, 2007, 114 s. ISBN 978-80-86920-24-5.
- [8] MEZNÍK, J., KALVODOVÁ, V., KUČHTA, J. Základy penologie. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1995, 75 s. ISBN 80-210-1248-X.
- [9] NAVRÁTILOVÁ, J. Výjimečný trest. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, 256 s. ISBN 978-80-87212-41-7.
- [10] ROZUM, J., KOTULAN, P., HÁKOVÁ, L., NEČADA, V., DIBLÍKOVÁ, S. Ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody a jeho alternativ. Praha: IKSP, 2005, 198 s. ISBN 80-7338-042-0.
- [11] ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád III. § 315 až 471. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 936 s. ISBN 978-80-7400-465-0.
- [12] ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 1464 s. ISBN 978-80-7400-428-5.
- [13] VANTUCH, P. Trestní zákoník s komentářem. 1. vydání. Olomouc: ANAG, 2011, 1368 s. ISBN 978-80-7263-677-8.

Časopisecká

[14] KARABEC, Z. Účel trestání. Kriminalistika: čtvrtletník pro kriminalistickou teorii a praxi. Praha: Vydavatelství a nakladatelství MV ČR, 2000, č. 2 [cit. 2014-02-20]. Dostupné na WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalistika-728588.aspx?q=Y2hudW09Ng%3D%3D>

[15] KOCINA, J. Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora, 2012, č. 12, str. 27 [cit. 2014-03-11]. Dostupné na WWW: http://www.bulletin-advokacie.cz/assets/zdroje/casopis/2012/ba_12_2012_web.pdf

Prameny

[16] ČESKO. Zákon č. 140 ze dne 29. listopadu 1961, trestní zákon. In: Sbíрка zákonů. 8. prosince 1961. Částka 65. Ve znění pozdějších předpisů.

[17] ČESKO. Zákon č. 141 ze dne 29. listopadu 1961, o trestním řízení soudním (trestní řád). In: Sbíрка zákonů. 9. prosince 1961. Částka 66. Ve znění pozdějších předpisů.

[18] ČESKO. Zákon č. 555 ze dne 17. listopadu 1992, o Vězeňské službě a justiční strážii České republiky. In: Sbíрка zákonů. 10. prosince 1992. Částka 112. Ve znění pozdějších předpisů.

[19] ČESKO. Usnesení předsednictva České národní rady č. 2 ze dne 16. prosince 1992, o vyhlášení Listiny základních práv a svobod. In: Sbíрка zákonů. 28. prosince 1992. Částka 1. Ve znění pozdějších předpisů.

[20] ČESKO. Zákon č. 169 ze dne 30. června 1999, o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: Sbíрка zákonů. 3. srpna 1999. Částka 58. Ve znění pozdějších předpisů.

[21] ČESKO. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345 ze dne 21. prosince 1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In: Sbíрка zákonů. 30. prosince 1999. Částka 110. Ve znění pozdějších předpisů.

[22] ČESKO. Zákon č. 218 ze dne 25. června 2003, o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In: Sbíрка zákonů. 31. července 2003. Částka 79. Ve znění pozdějších předpisů.

[23] ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník. In: Sbíрка zákonů. 9. února 2009. Částka 11. Ve znění pozdějších předpisů. ISSN 1211-1244.

[24] ČESKO. Rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii ze dne 1. ledna 2013. In: Sbíрка zákonů. 2. ledna 2013. Částka 1. ISSN 1211-1244.

Judikatura

[25] Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 1. 2000, sp. zn. 4 Tz 185/99

[26] Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 20. 6. 2006, sp. zn. I.ÚS 373/06

[27] Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 25. 2. 2010, sp. zn. III.ÚS 338/10

Internetové zdroje

[28] VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. Vězeňská služba České republiky [online]. 2012 [cit. 2014-03-18]. Dostupné na WWW: <http://vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>

[29] VICHEREK, R. Nenastoupení do výkonu trestu odnětí svobody jako trestný čin. EPRAVO.CZ [online]. 12. července 2011 [cit. 2014-03-09]. Dostupné na WWW: <http://www.epravo.cz/top/clanky/nenastoupeni-do-vykonu-trestu-odneti-svobody-jako-trestny-cin-74830.html>

[30] VICHEREK, R. Záruka za dovršení nápravy odsouzeného při žádosti o podmíněné propuštění. EPRAVO.CZ [online]. 10. prosince 2012 [cit. 2014-03-10]. Dostupné na WWW: <http://www.epravo.cz/top/clanky/zaruka-za-dovrseni-napravy-odsouzeneho-pri-zadosti-o-podmine-ne-propusteni-87442.html>